

Na osnovu člana 38. stav 1. Zakona o planskom sistemu Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, broj 30/18) i člana 17. stav 1. Zakona o Vladi („Službeni glasnik RS”, br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – US, 72/12, 7/14 – US, 44/14 i 30/18 – dr. zakon),

Vlada usvaja

PROGRAM ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U REPUBLICI SRBIJI ZA PERIOD 2024–2029. GODINE

1. Uvod

1.1 Osnov donošenja Programa

Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024–2029. godine (u daljem tekstu: Program) predstavlja međusektorski planski dokument kojim se na celovit način utvrđuju ciljevi i mere za suprotstavljanje trgovini ljudima u Republici Srbiji. Program ima za cilj da unapredi poštovanje i zaštitu ljudskih prava i obezbedi kontinuirani sveobuhvatan odgovor društva na problem trgovine ljudima kroz unapređen sistem prevencije, pravovremene identifikacije, pomoći i zaštite žrtava, kao i suzbijanje trgovine ljudima. Pripremljen je u skladu sa Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije¹ i Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika.²

Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji donosi se za period od 2024. do 2029. godine, uz Akcioni plan za njegovo sprovođenje za period 2024–2026. godine.

Prethodna Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017–2022. godine usvojena je 4. avgusta 2017. godine sa pratećim Akcionim planom za period 2017–2018. godine.³ Drugi Akcioni plan usvojen je 11. jula 2019. godine. Posebna radna grupa za izradu Predloga akcionog plana za sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017–2022, za period 2021–2022. godine izradila je dva puta nacрте akcionih planova, i to Nacrt akcionog plana za sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017–2022, za period 2021–2022. godine i Nacrt akcionog plana za sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017–2022, za 2022. godinu. Nacrti nisu poslati na usvajanje Vladi. Strategija je prestala da važi 31. decembra 2022. godine. Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period od 2024. do 2029. godine obezbeđuje nastavak jačanja funkcionalnog povezivanja i institucionalne izgradnje kapaciteta svih partnera uključenih u suprotstavljanje trgovini ljudima, kao i svih značajnih procesa koji su pokrenuti prilikom realizacije prethodne Strategije.

¹„Службенигласник РС”, број 30/2018.

²„Службенигласник РС”, бр. 8/2019.

³„Службенигласник РС”, бр. 77/2017.

Program je pripremljen u konsultativnom procesu na osnovu analize dostupnih dokumenata i analize konteksta i zasnovan je na postojećim strateškim i institucionalnim resursima. Polaznu osnovu za izradu Programa čine pre svega preporuke iz Izveštaja Grupe eksperata Saveta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) u okviru trećeg kruga ocene primene Konvencije Saveta Evrope u borbi protiv trgovine ljudima, sa tematskim fokusom na pristup pravdi i delotvornim pravnim lekovima za žrtve trgovine ljudima i preporuke iz Izveštaja o trgovini ljudima Stejt Departmenta (TIP izveštaj) za 2023. godinu, kao i nalazi i preporuke iz Spoljne ocene sprovođenja Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017-2022. godine i Izveštaja o rezultatima sprovođenja Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava za period 2017-2022. godine.

Program je izrađen u skladu sa politikama koje Evropska unija vodi u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, pre svega sa Direktivom 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava i Strategijom Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2021-2025. Usvajanje Programa predviđeno je kao obaveza Republike Srbije u Revidiranom akcionom planu za Poglavlje 24 - Pravda, sloboda, bezbednost, poglavlje „Borba protiv organizovanog kriminala” (aktivnost 6.2.8.7).

Radna grupa za izradu planskog dokumenta u oblasti borbe protiv trgovine ljudima obrazovana je rešenjem ministra unutrašnjih poslova 14. avgusta 2023. godine.⁴ Predsednik Radne grupe bio je rukovodilac Kancelarije za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima Ministarstva unutrašnjih poslova.

Radnu grupu činili su predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravde, Ministarstva spoljnih poslova, Ministarstva informisanja i telekomunikacija, Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstva za brigu o porodici i demografiju, Ministarstva prosvete, Ministarstva finansija, Vrhovnog javnog tužilaštva, Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Komesarijata za izbeglice i migracije, Zaštitnika građana, Crvenog krsta Srbije, organizacija civilnog društva koje su izabrane putem javnog poziva, koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova realizovalo u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog: ASTRA - Akcija protiv trgovine ljudima, Udruženja građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja „Atina”, Grupe 484, Centra za devojke Niš, Romskog centra za demokratiju i Biroa za borbu protiv trgovine ljudima, kao i Nacionalne službe za zapošljavanje, Saveza samostalnih sindikata Srbije, Privredne komore Srbije i Unije poslodavaca Srbije.

U radu Radne grupe, kao učesnici po pozivu učestvovali su i predstavnici Prekršajnog suda u Beogradu, Inspektorata za rad Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Tržišne inspekcije Ministarstva unutrašnje i spoljašnje trgovine, Regulatornog tela za elektronske

⁴Решење министра 01 Број 021-1198/23-13.

medije, Nacionalne akademije za javnu upravu, Lokalnog tima za borbu protiv trgovine ljudima iz Vranja i Lokalnog tima za borbu protiv trgovine ljudima iz Novog Sada.

Prvi sastanak Radne grupe održan je 28. avgusta 2023. godine. U periodu septembar-oktobar 2023. godine, Radna grupa održala je četiri tematske radionice na kojima su razrađivani posebni ciljevi u oblasti istraga i krivičnog gonjenja za krivično delo Trgovina ljudima, zaštite žrtava trgovine ljudima, prevencije trgovine ljudima i suprotstavljanja trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao i saradnje, partnerstva i koordinacije aktivnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Na tematskim radionicama učestvovali su članovi Radne grupe i učesnici po pozivu koji imaju stručnost ili nadležnost u konkretnoj oblasti borbe protiv trgovine ljudima kojoj je radionica bila posvećena.

Na radionici posvećenj zaštiti žrtava trgovine ljudima, uz podršku Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, svoje iskustvo zaštite i oporavka sa učesnicima radionice podelio je muškarac koji je preživio trgovinu ljudima, koji je ukazao na izazove sa kojima se susreće, a koji se odnose na dugoročnu pomoć i reintegraciju, čijem unapređenju ovaj planski dokument treba da doprinese.

Radna grupa izradila je Predlog programa za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period od 2024. do 2029. godine, kao i Predlog akcionog plana za njegovo sprovođenje za period 2024-2026. godine.

Izradu Programa podržala je Međunarodna organizacija za migracije (IOM) kroz projekat „Instrument podrške za izgradnju kapaciteta za integrisano upravljanje granicama na Zapadnom Balkanu (WBIBM)” i „Zajedničko delovanje na Zapadnom Balkanu protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima (WBJUST)”.

1.2. Konsultativni proces

U cilju sprovođenja konsultativnog procesa i učešća javnosti u postupku donošenja novog planskog dokumenta u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, u periodu od 26. decembra 2023. godine do 5. januara 2024. godine sprovedene su e-Konsultacije u vezi nacrtu novog planskog dokumenta u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Javna rasprava je sprovedena u periodu od 29. januara do 19. februara 2024. godine. Ministarstvo unutrašnjih poslova uputilo je poziv svim zainteresovanim stranama da učestvuju u javnoj raspravi o Nacrtu programa za borbu protiv trgovine ljudima za period 2024-2029. godine sa Akcionim planom za sprovođenje Programa za borbu protiv trgovine ljudima za period 2024-2026. godine preko portala e-Konsultacije i sajta Ministarstva unutrašnjih poslova.

Po okončanju postupka javne rasprave Ministarstvo unutrašnjih poslova izradilo je izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi o Nacrtu programa za borbu protiv trgovine ljudima za period 2024-2029. godine sa Akcionim planom za sprovođenje Programa za borbu protiv trgovine ljudima za

period 2024-2026. godina, koji je objavljen na internet stranici Ministarstva unutrašnjih poslova i portalu e-Konsultacije.

1.3. Definicija osnovnih pojmova

Krivično delo Trgovina ljudima

Prema članu 388. stav 1. Krivičnog zakonika⁵, krivično delo Trgovina ljudima vrši onaj ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem, ili primanjem novca ili druge koristi vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja krivičnih dela, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, uspostavljanje ropskog ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dela tela ili radi korišćenja u oružanim sukobima.

Prema članu 388. stav 8. Krivičnog zakonika, za trgovinu ljudima može se goniti i lice koje zna ili je moglo znati da je neko lice žrtva trgovine ljudima, pa iskoristi njen položaj ili drugome omogući iskorišćavanje njenog položaja radi eksploatacije predviđene stavom 1. tog člana.

Žrtva trgovine ljudima

Žrtvom se u smislu navedene odredbe i ovog programa, smatra svako fizičko lice podvrgnuto trgovini ljudima.

Dete

Detetom u smislu ovog programa smatra se svako lice mlađe od 18 godina.

2. Normativni okvir

Normativni okvir u Republici Srbiji obezbeđuje pravni osnov koji omogućava rad na prevenciji, zaštiti žrtava i suzbijanju trgovine ljudima sa aspekta zaštite ljudskih prava.

Najviši pravni akt, Ustav Republike Srbije, odredbom člana 26. izričito zabranjuje držanje u ropstvu ili u položaju sličnom ropstvu odnosno, zabranjuje svaki oblik trgovine ljudima i prinudni rad.

Zakoni koji uređuju oblast trgovine ljudima i njene posledice su: Krivični zakonik („Službeni glasnik RS”, br. 85/05, 88/05 – ispravka, 107/05 – ispravka, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19), Zakonik okrivljenom postupku („Službeni glasnik RS”, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – Odluka US i 62/21 – Odluka US), Zakon o

1.1 ⁵ „Službeni glasnik PC”, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

odgovornosti pravnih lica za krivična dela („Službeni glasnik RS”, br. 97/08), Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije („Službeni glasnik RS”, br. 94/16, 87/18 – dr. zakon i 10/23), Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni glasnik RS”, br. 113/17, 91/19, 153/20 i 92/23), Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela („Službeni glasnik RS”, br. 32/13, 94/16 i 35/19), Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku („Službeni glasnik RS”, br. 85/05), Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica („Službeni glasnik RS”, br. 85/05), Zakon o javnom redu i miru („Službeni glasnik RS”, br. 6/16 i 24/18), Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima („Službeni glasnik RS”, br. 20/09), Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima („Službeni glasnik RS”, br. 32/13), Zakon o graničnoj kontroli („Službeni glasnik RS”, br. 24/18), Zakon o policiji („Službeni glasnik RS”, br. 6/16, 24/18 i 87/18), Zakon o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova („Službeni glasnik RS”, br. 24/18), Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći („Službeni glasnik RS”, br. 87/18), Zakon o ministarstvima („Službeni glasnik RS”, br. 128/20, 116/22 i 92/23 – dr. zakon), Zakon o javnom tužilaštvu („Službeni glasnik RS”, br.10/23), Zakon o uređenju sudova („Službeni glasnik RS”, br. 10/23), Zakon o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 24/11 i 117/22 – odluka US), Zakon o inspekcijском nadzoru („Službeni glasnik RS”, br. 36/15, 44/18 – dr. zakon i 95/18), Zakon o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17–US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje), Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 113/17, 113/17 – dr. zakon i 49/21), Zakon o uslovima za upućivanje zaposlenih na privremeni rad u inostranstvo i njihovoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 91/15 i 50/18), Zakon o agencijskom zapošljavanju („Službeni glasnik RS”, br. 86/19), Zakon o pojednostavljenom radnom angažovanju na sezonskim poslovima („Službeni glasnik RS”, br. 50/15, 44/18 – dr. zakon i 95/18), Zakon o strancima („Službeni glasnik RS”, br.24/18, 31/19 i 62/23), Zakon o upravljanju migracijama („Službeni glasnik RS”, br. 107/12), Zakon o azilu i privremenoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 24/18), Zakon o zapošljavanju stranaca („Službeni glasnik RS”, br. 128/14, 113/17, 50/18, 31/19 i 62/23), Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik RS”, br. 25/19 i 92/23 – autentično tumačenje), Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS”, br. 25/19 i 92/23), Zakon o presađivanju ljudskih organa („Službeni glasnik RS”, br. 57/18 i 111/21 – odluka US), Porodični zakon („Službeni glasnik RS”, br. 18/05 i 72/11–dr. zakoni 6/15), Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Službeni glasnik RS”, br. 94/16 i 10/23 – dr. zakon), Zakon o matičnim knjigama („Službeni glasnik RS”, br. 20/09, 145/14 i 47/18), Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon, 10/19, 6/20, 129/21 i 92/23), Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS”, br. 72/11, 49/13 – odluka US, 74/13 – odluka US, 55/14, 87/18, 18/20 i 10/23 – dr. zakon), Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89; „Službeni list SRJ”, br. 31/93, „Službeni list SCG”, br. 1/2003 – Ustavna povelja i „Službeni glasnik RS”, br. 18/20), Zakon o elektronskim komunikacijama („Službeni glasnik RS”, br. 44/10, 60/13–US, 62/14, 95/18 – dr. zakon i 35/23 – dr. zakon), Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala („Službeni glasnik RS”, br. 61/05, 104/09, 10/23 i 10/23 – dr. zakon), Zakon o informacionoj bezbednosti („Službeni glasnik RS”, br. 6/16, 94/17 i 77/19), Zakon o javnim

medijskim servisima („Službeni glasnik RS”, br. 83/14, 103/15, 108/16, 161/20, 129/21, 142/22 i 92/23), Zakon o javnom informisanju i medijima („Službeni glasnik RS”, br. 92/23), Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni glasnik RS”, br. 52/21), Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik RS”, br. 22/09 i 52/21), Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni glasnik RS”, br. 87/18), Zakon o zaštitniku građana („Službeni glasnik RS”, br. 105/21), Zakon o udruženjima („Službeni glasnik RS”, br. 51/09, 99/11 – dr. zakon i 44/18 – dr. zakon), Zakon o Crvenom krstu Srbije („Službeni glasnik RS”, br. 107/05).

3. Relevantni međunarodni standardi

Republika Srbija prihvatila je veliki broj međunarodnih dokumenata koji su od neposrednog značaja za oblast suprotstavljanja trgovini ljudima, posebno ženama i decom i zaštiti žrtava.

Najvažniji univerzalni međunarodni dokumenti koji su relevantni za oblasti suprotstavljanja trgovini ljudima i decom su: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom koji je dopunjuje, Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Fakultativni protokol o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji, Konvencija br. 29 o prinudnom radu, Konvencija br. 105 o ukidanju prinudnog rada, Protokol uz Konvenciju br. 29 o prinudnom radu iz 2014. godine, Konvencija br. 182 o najgorim oblicima dečjeg rada.

Pored univerzalnih standarda u oblasti suprotstavljanja trgovini ljudima i zaštite žrtava, za Republiku Srbiju su od naročitog značaja međunarodni instrumenti, doneti pod okriljem dve regionalne organizacije: Saveta Evrope i Evropske unije.

Najvažniji instrumenti Saveta Evrope su Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i Konvencija Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog nasilja i iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarot konvencija).

Republika Srbija stekla je status kandidata za pristupanje Evropskoj uniji 1. marta 2012. godine i standardi ustanovljeni u okviru Evropske unije još uvek za nju nisu pravno obavezujući, ali predstavljaju važan putokaz u procesu harmonizacije propisa sa pravom Evropske unije i preduslov za sticanje njenog punopravnog članstva. U pravu Evropske unije, trgovina ljudima smatra se ozbiljnom povredom osnovnih prava i zabranjena je članom 5. Povelje Evropske unije o ljudskim pravima, a prema članu 83. Sporazuma o funkcionisanju Evropske unije⁶ smatra se teškim oblikom organizovanog kriminala. Najvažniji pravni akti za oblast suprotstavljanja trgovini ljudima i zaštite žrtava su: Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine

⁶https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/ugovor_eu.pdf

ljudima i zaštiti žrtava, Direktiva kojom se uspostavljaju minimalni standardi o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta 2012/29/EU (Direktiva o pravima žrtava), Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorišćavanja dece i dečje pornografije, Strategija Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2021-2025, Strategija EU za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2021-2025, Strategija EU o pravima žrtava za period 2020-2025, Strategija EU o pravima deteta i Ažurirani akcioni plan EU za borbu protiv krijumčarenja migranata za period 2021-2025.

Detaljan pregled međunarodnog okvira za suzbijanje trgovine ljudima predstavljen je u Prilogu 2, koji je odštampan uz ovaj Program i čini njegov sastavni deo.

4. Planska dokumenta od značaja za Program

Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. godine sadržinski je povezan sa više planskih dokumenata koji se odnose na različite oblasti od značaja za uspešno suprotstavljanje trgovini ljudima, a najznačajni su:

Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji za period 2022-2027. godine, Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine, Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021-2025. godine, Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2022-2030. godine, Strategija za mlade u Republici Srbiji za period 2023-2030. godine, Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021-2027. godine, Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine i Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022-2030. godine.

U procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji, od značaja za oblast borbe protiv trgovine ljudima su i Revidirani akcioni plan za Poglavlje 24-Pravda, sloboda, bezbednost i Revidirani akcioni plan za Poglavlje 23-Pravosuđe i osnovna prava, koji je revidiran 2020. godine.

Detaljan pregled relevantnog strateškog okvira uz navođenje veze sa ovim programom dat je u Prilogu 3, koji je odštampan uz ovaj Program i čini njegov sastavni deo .

5. Institucionalni okvir za sprovođenje Programa

Ključni subjekti u institucionalnom okviru za sprovođenje Programa su sledeći:

-
- **Savet za borbu protiv trgovine ljudima** kao stručno savetodavno telo Vlade obrazovan je radi koordinacije nacionalnih i međunarodnih aktivnosti za borbu protiv trgovine ljudima, razmatranja izveštaja relevantnih tela međunarodne zajednice o trgovini ljudima, zauzimanje stavova i predlaganja mera za sprovođenje preporuka od strane međunarodnih tela u borbi protiv trgovine ljudima, praćenje i ocenjivanje napretka u sprovođenju nacionalnih strateških dokumenata u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, usklađivanje postupanja nadležnih državnih institucija koja su od značaja za borbu protiv trgovine ljudima i predlaganje mera za rešavanje uočenih problema i angažovanja potrebnih resursa. Savet čine predsednik i članovi Saveta: predsednik ministar unutrašnjih poslova, a članovi ministar finansija, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, ministar zdravlja, ministar pravde i ministar za evropske integracije.
 - Zaštitnik građana obavlja poslove **nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima**, shodno Zakonu o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori”, br. 19/09), u skladu sa Zakonom o Zaštitniku građana („Službeni glasnik RS”, br. 105/2021).
 - **Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima** imenovan je rešenjem Vlade i istovremeno obavlja poslove rukovodioca Kancelarije za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima pri Kabinetu direktora policije u Direkciji policije Ministarstva unutrašnjih poslova.
 - **Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima** osnovana je u okviru Kabineta direktora policije, Direkcije policije Ministarstva unutrašnjih poslova. Kancelarija obavlja stručne poslove u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima za potrebe Saveta za borbu protiv trgovine ljudima. Takođe, neposredno učestvuje, sprovodi i prati aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima predviđenim strateškim dokumentima. Prati, koordinira, nadzire i usmerava primenu mera i radnji koje za cilj imaju borbu protiv trgovine ljudima. Prati primenu međunarodnih ugovora, zakonskih i drugih propisa, inicira njihove izmene ili dopune i učestvuje u njihovoj izradi u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Koordinira rad organizacionih jedinica Direkcije policije sa državnim organima, organizacijama civilnog društva, partnerima i međunarodnim organizacijama, a u vezi sa praćenjem stanja i suzbijanjem trgovine ljudima. Usmerava i pruža stručnu pomoć organizacionim jedinicama Direkcije policije u preventivnim aktivnostima i multidisciplinarnoj saradnji na nacionalnom, lokalnom i međunarodnom nivou u borbi protiv trgovine ljudima. Inicira i zajedno sa nadležnim organizacionim jedinicama organizuje i sprovodi stručnu obuku policijskih službenika u okviru svog delokruga. Prati, usmerava i po potrebi neposredno radi na prikupljanju podataka u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i vrši analizu prikupljenih podataka. Vodi zbirke podataka i vrši razmenu podataka u okviru svog delokruga.
 - **Posebna radna grupa za praćenje sprovođenja Programa** obrazuje se radi sprovođenja, praćenja, izveštavanja i ocenjivanja Programa i pratećih akcionih planova. Posebnu radnu grupu vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direkcija policije, Kabinet direktora policije, Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, kao odgovorna za koordinaciju i izveštavanje. U njenom radu učestvuju predstavnici državnih organa,

organizacija i institucija, Crvenog krsta Srbije, kao i relevantnih organizacija civilnog društva.

6. Opis postojećeg stanja

Republika Srbija i dalje u velikoj meri predstavlja zemlju porekla, tranzita, ali i zemlju konačne destinacije za žrtve trgovine ljudima.⁷ U periodu od 2017. do 2022. godine, od strane Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, identifikovano je 320 žrtava trgovine ljudima. Većinu identifikovanih žrtava čine žene (preko 75,5%)⁸, pre svega izložene seksualnoj eksploataciji, dok su skoro polovina identifikovanih žrtava deca (oko 40%). Državljeni Republike Srbije čine većinu identifikovanih i pretpostavljenih žrtava trgovine ljudima, dok se strani državljani identifikuju u manjem broju. U Republici Srbiji prepoznata je unutrašnja trgovina ljudima u kojoj se ceo proces trgovine ljudima, od vrbovanja do eksploatacije, odvija u Republici Srbiji.

Seksualna eksploatacija je najzastupljeniji oblik trgovine ljudima, a prepoznaju se i slučajevi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, prinudnog prosjačenja, prinude na vršenje krivičnih dela i prinudnog braka.

Najviši pravni akt, Ustav Republike Srbije, odredbom člana 26. izričito zabranjuje držanje u ropstvu ili u položaju sličnom ropstvu odnosno, zabranjuje svaki oblik trgovine ljudima i prinudni rad. Trgovina ljudima u Republici Srbiji inkriminisana je Krivičnim zakonikom Republike Srbije, članom 388. kojim je za osnovni oblik trgovine ljudima zaprećena kazna zatvora od 3 do 12 godina, tj. minimum 5 godina zatvora ako je delo učinjeno prema maloletnom licu, bez mogućnosti izricanja kazne zatvora ispod zakonskog minimuma. Takođe, prema članu 388. stav 8. Krivičnog zakonika, za trgovinu ljudima može se goniti i lice koje zna ili je moglo znati da je neko lice žrtva trgovine ljudima, pa iskoristi njen položaj ili drugome omogući iskorišćavanje njenog položaja radi eksploatacije.

Krivično pravni okvir koji uređuje problem trgovine ljudima u Republici Srbiji delimično je usklađen sa Direktivom 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava od 5. aprila 2011. godine i Direktivom 2012/29/EU u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom žrtava kriminala/oštećenih strana. Usklađivanje zakonskog okvira sa ove dve direktive uvršteno je kao aktivnost u Revidirane akcione planove za Poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava) i Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbednost) u okviru procesa pridruživanja Republike Srbije Evropskoj Uniji.

U skladu sa Pravilnikom o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, u Direkciji policije, u Upravi kriminalističke policije, Službi za borbu protiv organizovanog kriminala, formirano je Odeljenje za suzbijanje trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi, koje obavlja poslove sprečavanja, otkrivanja i suzbijanja svih

⁷Процена претње од тешког и организованог криминала, 2019. године

⁸Подаци о идентификованим жртвама преузети су из годишњих извештаја Центра за заштиту жртава трговине људима.

oblika krivičnog dela Trgovina ljudima od strane organizovanih kriminalnih grupa, kriminalnih grupa i pojedinaca, kao i za koordinaciju, analizu i prevenciju trgovine ljudima. Odeljenje u svom sastavu ima Odsek za koordinaciju, analizu i prevenciju trgovine ljudima, Odsek za suzbijanje trgovine ljudima i Odsek za suzbijanje krijumčarenja ljudi. Takođe, u 27 područnih policijskih uprava raspoređeni su policijski službenici koji obavljaju poslove suzbijanja trgovine ljudima.

Krivično delo Trgovina ljudima u nadležnosti je viših javnih tužilaštava i viših sudova, kao i Tužilaštva za organizovani kriminal u Beogradu. Opštim obaveznim uputstvom Republičkog javnog tužioca, u svim višim i apelacionim javnim tužilaštvima određeni su javni tužioci kontakt osobe za krivično delo Trgovina ljudima iz člana 388. Krivičnog zakonika i Trgovina maloletnim licima radi usvojenja iz člana 389. Krivičnog zakonika koji postupaju u krivičnim predmetima navedenih krivičnih dela. Glavni viši javni tužilac Višeg javnog tužilaštva u Beogradu imenovao je dva javna tužioca za kontakt osobe za postupanje u cilju ubrzanja procesa rada, otkrivanja učinilaca krivičnog dela iz ove oblasti, kao i vođenja proaktivne istrage u saradnji sa policijskim službenicima. Imenovani tužioci održavaju konsultacije i aktivno učestvuju u prekrivičnom postupku.

U periodu 2017-2022. godine od strane policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova podnete su 122 krivične prijave za izvršeno krivično delo Trgovina ljudima, protiv 241 učinioca.⁹ Prema godišnjim izveštajima Vrhovnog javnog tužilaštva¹⁰, u istom periodu za krivično delo Trgovina ljudima prvostepenom presudom osuđeno je 89 okrivljenih.

Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima (u daljem tekstu Centar) osnovan je odlukom Vlade kao ustanovana socijalne zaštite, a na osnovu Uredbe o mreži ustanova socijalne zaštite¹¹. Centar svoju delatnost obavlja u okviru dve organizacione jedinice, Službe za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima i Prihvatišta za žrtve trgovine ljudima. Stručni radnici Centra vrše formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima nezavisno od krivičnog gonjenja, izrađuju individualne planove usluga i zaštite žrtvama trgovine ljudima, prate realizaciju planova usluga i zaštite i ishoda zaštite i podrške žrtvama i koordiniraju aktivnostima pružanja usluga socijalne zaštite žrtvama trgovine ljudima. Takođe, Centar pruža usluge urgentnog prihvata žrtava trgovine ljudima za hitan smeštaj žrtava ženskog pola starije od 16 godina i njihovu decu. Žrtve trgovine ljudima se po potrebi smeštaju u sigurne kuće za žrtve porodičnog nasilja, domove za decu bez roditeljskog staranja i hraniteljske porodice.

U oblasti podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima partneri su specijalizovane organizacije civilnog društva „ASTRA”– Akcija protiv trgovine ljudima (u daljem tekstu „ASTRA”) i Udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja „Atina” (u daljem tekstu UG „Atina”), koje svoje programe i usluge finansiraju zahvaljujući donatorskoj podršci.

⁹Извештаји Министарства унутрашњих послова.

¹⁰Рад јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости у 2017, 2018, 2019, 2020, 2021. и 2022. години.

¹¹Службени гласник РС, бр. 16/2012 и 12/2013.

UG „Atina” pruža sveobuhvatan program za socijalno uključivanje (pretpostavljenih) žrtava trgovine ljudima, u okviru kojeg pruža licenciranu uslugu stanovanja uz podršku koja podrazumeva smeštaj i podršku žrtvama trgovine ljudima u postupku reintegracije. Osim navedene usluge vodi program ekonomskog osnaživanja, sa fokusom na profesionalnu orijentaciju i zapošljavanje teško zapošljivih kategorija, kao i socijalno preduzeće „Bagel Bejgl” za ekonomsko osnaživanje žrtava trgovine ljudima čiji se profit koristi za finansiranje programa podrške žrtvama trgovine ljudima. Takođe, vodi Psihološko savetovalište koje žrtvama nudi podršku u prevazilaženju traume, psihološku pripremu za suđenje, osnaživanje socijalnih i porodičnih odnosa i dr. UG „Atina” pruža pravnu pomoć i savetovanje, rešavanje građansko-pravnog statusa, pruža podršku u obrazovanju. Takođe, pruža ekonomsku podršku (pretpostavljenim) žrtvama, u najvećoj meri zdravstvenu i druge oblike podrške.

U okviru organizacije civilnog društva „ASTRA”, tima za direktnu pomoć žrtvama, uspostavljena je licencirana SOS telefonska linija za pomoć i podršku žrtvama trgovine ljudima, kao i Evropski broj za nestalu decu. Takođe, u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći organizacija civilnog društva „ASTRA” je registrovan pružalac besplatne pravne podrške žrtvama trgovine ljudima. Organizacija civilnog društva „ASTRA” je posvećena suzbijanju svih oblika trgovine ljudima, posebno ženama i decom, kroz sveobuhvatan pristup problemu sa ciljem eliminisanja trgovine ljudima, nasilja i afirmisanja društva oslobođenog od eksploatacije, diskriminacije i društvenih nejednakosti. Aktivnosti i ciljevi organizacije civilnog društva „ASTRA” uključuju: obezbeđivanje sveobuhvatne podrške žrtvama trgovine ljudima; zalaganje za poštovanje prava žrtava, adekvatno kažnjavanje počinitelaca i unapređenje Nacionalnog mehanizma za borbu protiv trgovine ljudima; podizanje svesti o trgovini ljudima u široj javnosti i određenim grupama; iznalaženje sveobuhvatnog rešenja za trgovinu ljudima i druge oblike nasilja, diskriminacije, ekonomske i socijalne nejednakosti.

Specijalizovani smeštaj za muškarce žrtve trgovine ljudima ne postoji, već se smeštaj organizuje alternativnim putem u skladu sa potrebama. Usluge za žrtve trgovine ljudima, posebno kada je reč o određenim vrstama eksploatacije i posebnim potrebama žrtava, te o uslugama vezanim za reintegraciju, nisu razvijene i dostupne u dovoljnom obimu.

Intenzivni mešoviti migracioni tokovi sa područja Bliskog Istoka, Azije i Afrike ka zemljama Evropske unije, preko teritorije Republike Srbije, usložnjavaju odgovor države i društva na problem trgovine ljudima. Prema podacima Komesarijata za izbeglice i migracije (u daljem tekstu KIRS)¹², broj osoba smeštenih u centrima za azil i prihvatnim centrima, koji su u nadležnosti KIRS-a povećao se 2017. i 2018. godine, a većinu smeštenih osoba u ovom periodu činili su punoletni muškarci (73-92%), najviše državljani Avganistana, Pakistana i Sirije. Suočena sa početkom ratnih sukoba u Ukrajini, Republika Srbija preuzela je niz mera koje se odnose na prihvatanje ukrajinskih državljana. Najznačajnija mera koju je Vlada Republike Srbije donela je Odluka o pružanju privremene zaštite u Republici Srbiji raseljenim licima koji dolaze iz Ukrajine na osnovu zakonom definisanih ovlašćenja. Od početka sukoba do kraja 2022.

¹²Спољна оцена Стратегије превенције трговине људима, посебно женама и децом, и заштите жртава 2017-2022, Београд, март 2023.

godine privremena zaštita odobrena je za 1.115 lica. Zaključno sa novembrom 2023. godine 982 osobe uživaju privremenu zaštitu u Republici Srbiji. Uvođenje privremene zaštite državljanima Ukrajine u trenucima kada je neizvestan kraj sukoba, predstavlja solidaran i efikasan odgovor Vlade Republike Srbije, koji je usaglašen sa Evropskim rešenjem za prihvatanje ukrajinskih izbeglica.¹³

Broj identifikovanih žrtava među populacijom migranata je mali, ali se prepoznaje ranjivost ove populacije i rizik u kontekstu trgovine ljudima i eksploatacije, posebno u pogledu iregularnih migranata, migranata koji koriste usluge krijumčara, kao i maloletnika bez pratnje.

Imajući u vidu trend privrednog rasta Republike Srbije, stabilnost privrede, otvaranje novih fabrika, kao i realizaciju velikih infrastrukturnih projekata, Republika Srbija je postala privlačna država za investiranje. Posmatrano u odnosu na prethodnu deceniju, tokom 2022. godine rekordan broj stranaca boravio je u Republici Srbiji, među kojima su najbrojniji strani državljani koji borave na osnovu rada, odnosno po osnovu angažovanja u IT sektoru, kao i stranci koji su angažovani na realizaciji infrastrukturnih projekata. Najveći broj stranaca doselio se iz Ruske Federacije (37,8%) i NR Kine (20,3%). Povećanje udela državljana Ruske Federacije u ukupnom broju imigranata u Republici Srbiji, u odnosu na prethodnu godinu, direktna je posledica njihovog dolaska i radnog angažmana zbog dešavanja u Ukrajini. Pored državljana Ruske Federacije, državljani NR Kine tradicionalno se svrstavaju u najbrojnije imigrante, beleži se trend rasta doseljavanja državljana Turske i Indije. Imajući u vidu dolazak stranih investitora i realizacije infrastrukturnih projekata, najčešći razlog za odobrenje privremenog boravka je po osnovu radnog angažovanja. Tokom 2021. godine 13.475 osoba je po prvi put dobilo dozvolu privremenog boravka po osnovu radnog angažovanja, što je skoro dvostruko više u odnosu na prethodne dve godine (2020 - 7704, 2019 - 7740). Po osnovu rada, u Srbiji je 2022. godine boravilo 35.805 stranaca, što je za 72% više u odnosu na 2021. godinu.¹⁴

U julu 2023. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zapošljavanju stranaca („Službeni glasnik RS”, br. 62/2023), kojim se vrši dalje pojednostavljenje postupka kojim se strancu omogućava rad u Republici Srbiji, odnosno uvodi se jedinstvena dozvola za boravak i rad, kao jedinstveni akt, a predviđena je i potpuna digitalizacija postupaka izdavanja jedinstvene dozvole.

Zakonom se određenoj kategoriji stranaca sa regulisanim boravkom u Republici Srbiji omogućava pravo na rad bez obaveze pribavljanja jedinstvene dozvole. Naime, pored već postojećih izuzetaka, napuštanjem dosadašnjeg koncepta izdavanja dozvole za rad kao posebnog akta, dodatno su precizirane situacije u kojima stranac na osnovu svog statusa u Republici Srbiji ima pravo na rad bez obaveze pribavljanja jedinstvene dozvole.

Od 1. februara 2024. godine stupila je na snagu puna primena Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zapošljavanju stranaca („Službeni glasnik RS”, br. 62/2023).

¹³Миграциони профил Републике Србије 2022. година

¹⁴Миграциони профил Републике Србије 2022. година

Imajući u vidu navedeno, za uspešan odgovor na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije neophodno je posmatrati širi kontekst rada i zapošljavanja, kao i radnih migracija, jer suzbijanje i kažnjavanje praksi koje sadrže povrede radnih prava, kao i povreda prava iz oblasti zapošljavanja, predstavlja efikasan oblik prevencije trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Prevencija trgovine ljudima sprovodi se kroz edukaciju različitih subjekata da prepoznaju moguće žrtve trgovine ljudima i izvrše adekvatno upućivanje, podizanje svesti javnosti kroz medijske sadržaje i kampanje, kao i kroz preventivno-edukativni rad sa opštom populacijom dece.

Stručno usavršavanje relevantnih subjekata koji u svom radu mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima, uključujući i ranjive kategorije migranata i dece koja se kreću bez pratnje roditelja ili staratelja, organizuje se redovno. Imajući u vidu fluktuaciju zaposlenih, potrebno je nastaviti sa realizacijom obuka iz oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Do sada su realizovani programi iz oblasti borbe protiv trgovine ljudima koji su uvršteni u državne sisteme stručnog usavršavanja: obavezne obuke predviđene Programom stručnog usavršavanja policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova, Program obuke Nacionalne akademije javne uprave, Program obuke Pravosudne akademije i Program obuke Diplomatske akademije. U skladu sa Programom stručnog usavršavanja policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova, realizuje se obavezna teorijska nastava pod nazivom „Pojam, prepoznavanje i reagovanje policije na krivično delo Trgovina ljudima”. U program Pravosudne akademije uvršten je kurs „Suzbijanje trgovine ljudima” u okviru krivične materije, u kome se razrađuju pitanja kompenzacije i nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima,¹⁵ kao i obuka za sudije i tužioce kroz „HELP” kurs Saveta Evrope o problemu trgovine ljudima. Program Nacionalne akademije za javnu upravu sadrži obuku „Unapređenje prevencije i suzbijanja trgovine ljudima na nacionalnom nivou”¹⁶ koja se u proseku održava dva puta godišnje. U bazi akreditovanih programa Zavoda za socijalnu zaštitu trenutno se nalazi pet programa stručnog usavršavanja koji su usmereni na rad sa žrtvama trgovine ljudima, kao i šest programa koji se direktno ili indirektno bave radom sa migrantskom populacijom. Za sve zaposlene u centrima za azil i prihvatnim centrima KIRS-a obavezna je edukacija o trgovini ljudima. Ministarstvo prosvete uvrstilo je problem trgovine ljudima u obuke od nacionalnog značaja koje se tiču prevencije nasilja. U Zavodu za unapređenje obrazovanja i vaspitanja akreditovan je jedan program stručnog usavršavanja. U prethodnom periodu realizovana je intenzivna i sveobuhvatna obuka inspektora za rad u saradnji sa Svetom Evrope sa ciljem da obuka obuhvati sve inspektore za rad.

Od 2017. godine uspostavljen je Nacionalni kontakt centar za bezbednost dece na internetu kao institucionalni mehanizam koji se bavi prevencijom i reagovanjem na ugrožavanje dece u digitalnom okruženju, što uključuje i trgovinu ljudima tj. decom. Nacionalni kontakt centar prima prijave onlajn preko platforme www.pametnoibezbedno.gov.rs i broja telefona 19833. U

¹⁵<https://www.pars.rs/sr/strucno-usavrsavanje>

¹⁶<https://www.napa.gov.rs/obuke>

okviru Nacionalnog kontakta centra za bezbednost dece na internetu organizuju se prezentacije o bezbednosti na internetu u školama širom Republike Srbije, za nastavnike, roditelje i decu.

Nacionalna platforma za prevenciju nasilja u školama „Čuvam te” (cuvamte.gov.rs) uspostavljena je 2021. godine kao prva nacionalna platforma za sva pitanja zaštite i prevencije različitih vrsta nasilja koje uključuje decu. Platforma je uspostavljena sa ciljem sinergije delovanja ministarstava, reprezentativnih sindikata u prosveti i organizacija civilnog društva. Na Nacionalnoj platformi „Čuvam te” nalaze se obuke za zaposlene, roditelje i učenike, koje se odnose na prevenciju trgovine ljudima i digitalnog nasilja.

Imajući u vidu složenost problema trgovine ljudima, sistem borbe protiv trgovine ljudima karakteriše uključenost i saradnja većeg broja subjekata, državnih organa i organizacija, organa lokalne samouprave, organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija i njihovim partnerstvom na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou.

Iz godine u godinu broj partnera se povećavao. Republika Srbija je, što potvrđuju i relevantni međunarodni izveštaji, u poslednjem šestogodišnjem periodu unapredila sistemski odgovor na problem trgovine ljudima, ali i dalje su prisutni izazovi koji zahtevaju da se u njihovo rešavanje usmere odgovarajući naponi, uključujući: dodatno poboljšanje međusektorske saradnje i koordinacije, dodatno jačanje kapaciteta Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima koje bi omogućilo ovoj ustanovi da svoje poslove identifikacije i koordinacije, pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima obavlja na održiv način i u skladu sa međunarodnim standardima, unapređenje usluga za žrtve trgovine ljudima, poboljšanje proaktivne identifikacije, uvođenje efikasnog i izvodljivog mehanizma naknade štete za žrtve trgovine ljudima, poboljšanje položaja žrtve trgovine ljudima u sudskom postupku, unapređenje i otkrivanje krivičnog gonjenja, kao i zaštite u vezi sa manje zastupljenim oblicima eksploatacije.¹⁷

Da bi postignuća ostvarena u prethodnom strateškom ciklusu bila održiva, neophodno je nastaviti rad na unapređivanju i prilagođavanju novih sistemskih rešenja. Kako je istaknuto u Spoljnoj oceni Strategije prevencije trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017-2022. godine, za punu održivost ostvarenih rezultata, neophodni su kontinuirani naponi, podrška i ulaganja, posebno imajući u vidu da sistem koji se još uvek razvija treba da odgovori na pojavu koja konstanto menja pojavne oblike.

7. Promena koja se postiže sprovođenjem Programa

7.1. Vizija

Republika Srbija energično radi na otkrivanju, krivičnom gonjenju i kažnjavanju učinilaca krivičnog dela Trgovina ljudima, obezbeđivanju visokog nivoa institucionalne podrške i zaštite žrtava trgovine ljudima, oblikovane prema individualnim potrebama i sa naglaskom na

¹⁷ Analysis Report. Trends of Human Trafficking in the MARRI Participants, МАРПИ, ГИЗ, април 2022.

poštovanju njihovih prava, u cilju obezbeđivanja uslova za njihov pun oporavak i reintegraciju. Republika Srbija ne toleriše nijedan oblik trgovine ljudima.

7.2. Opšti cilj

Uspostavljen sveobuhvatan, koordinisan i održiv pristup u borbi protiv trgovine ljudima kroz jačanje sistema prevencije i krivičnog gonjenja, uz obezbeđivanje zaštite žrtava, posebno žena i dece.

Pokazatelji efekta

Pokazatelj na nivou opšteg cilja (<i>pokazatelj efekta</i>)	Jedinica mere	Izvor provere	Bazna godina	Početna vrednost u 2023. godini	Ciljana vrednost u 2029. godini
Napredak zabeležen u godišnjem izveštaju Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima uz procenat realizovanih preporuka	DA/NE	Godišnji izveštaj ZG-NI	2022.	Nema podataka	DA
Procenat realizovanih preporuka iz Izveštaja Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima	% (godišnje)	Godišnji izveštaj ZG-NI	2022.	Nema podataka	90%

Trgovina ljudima je kompleksno krivično delo koje menja svoje pojavne oblike i načine izvršenja, pogađajući najranjivije kategorije društva. Sveobuhvatan odgovor u borbi protiv trgovine ljudima treba da osigura zaštitu, osnaživanje i podršku žrtvama trgovine ljudima, uz istovremen sistematičan rad na suzbijanju krivičnog dela Trgovina ljudima i srodnih krivičnih dela. To podrazumeva izgradnju i jačanje institucija, efikasno krivično gonjenje, prevenciju, kao i jačanje horizontalne i vertikalne saradnje i koordinacije na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

Program teži da donese promenu u četiri ključne oblasti borbe protiv trgovine ljudima - krivično gonjenje, zaštita žrtava trgovine ljudima, partnerstvo i koordinacija i prevencija, koja između ostalog obuhvata i radnu eksploataciju odgovarajući na izazove prepoznate tokom rada članova Radne grupe i u konsultativnom procesu, kao i na preporuke iz Izveštaja Grupe eksperata za borbu protiv trgovine ljudima Saveta Evrope za Republiku Srbiju u okviru trećeg kruga ocenjivanja usklađenosti sa Konvencijom Saveta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima i TIP Izveštaja Stejt Departmenta o trgovini ljudima.

Promena će biti ostvarena kroz koordinisano i ciljano delovanje organizovano u okviru četiri posebna cilja, dodatno razrađenih konkretnim merama koje doprinose njihovoj realizaciji.

Posebni ciljevi:

Poseban cilj 1: Unapređena efikasnost krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog dela Trgovina ljudima uz obezbeđivanje pristupa pravdi i procesne zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece tokom krivičnog postupka;

Poseban cilj 2: Unapređen kvalitet zaštite pretpostavljenih žrtava i žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece;

Poseban cilj 3: Unapređena prevencija trgovine ljudima kroz podizanje svesti šire i stručne javnosti i osetljivih grupa o trgovini ljudima i radnoj eksploataciji;

Poseban cilj 4: Sistemski ojačana saradnja na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou radi efikasnije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima.

Prilikom sprovođenja aktivnosti usmerenih na postizanje promene predviđene posebnim ciljevima i merama koje ih razrađuju, naročita pažnja posvetiće se rodnim aspektima trgovine ljudima, i kao krivičnog dela i kao društvene pojave, vodeći računa o posebnim iskustvima i potrebama žena i muškaraca koji su preživeli trgovinu ljudima. Takođe, u svim merama i aktivnostima posvetiće se pažnja deci žrtvama trgovine ljudima i deci u riziku.

Svi podaci koji su potrebni za praćenje i sprovođenje Programa i pratećih akcionih planova biće raščlanjeni, kako bi se bolje pratili učinci intervencije, ali i kako bi se stekao bolji uvid u trendove i njihove promene, te efikasnije programirale buduće intervencije.

Preduslov za uspešno praćenje sprovođenja Programa je da svi državni organi, organizacije i institucije, koji su određeni za nosioce aktivnosti i partnere u sprovođenju aktivnosti vode evidenciju o podacima koji su navedeni kao pokazatelji učinka, sa ciljem da do kraja programskog ciklusa ti podaci postanu sastavni deo redovnih evidencija i izveštaja.

7.3. Analiza opcija

Za postizanje opšteg cilja, u toku utvrđivanja polaznih osnova za izradu Programa, kao i u toku konsultativnog procesa, sagledane su tri alternativne opcije koje su posmatrane iz ugla kapaciteta za ispunjenje opšteg cilja, i to:

1. ***Status quo opcija*** - Podrazumeva da se aktivnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima realizuju bez planskog dokumenta. Republika Srbija u više navrata nije imala planski dokument u ovoj oblasti, ali su se važne aktivnosti ipak realizovale i određeni rezultati postizali. Reč je o periodu nakon 2011. godine, kada je isteklo važenje prethodnog akcionog plana i kada se pristupilo izradi novog planskog dokumenta, periodu 2021-2022. godine u okviru važenja prethodne Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima i zaštite žrtava za period 2017-2022. godine, kao i 2023. godine tokom koje se pristupilo izradi ovog Programa. U navedenim periodima nije postojao stabilan forum za saradnju i koordinaciju, što je uticalo na to da je bilo nedovoljno planskih promena, tj. i one promene koje su započete ili planirane nisu bile efikasno i održivo ostvarivane. *Status quo* opcija posebno je neprikladna u ovom trenutku jer, kako je pokazala i Spoljna

ocena sprovođenja prethodne Strategije¹⁸, u prethodnom strateškom ciklusu započete su ili ostvarene značajne promene, pre svega u oblasti unapređenja institucionalnog odgovora, za čiju održivost je neophodna podrška kroz novi planski dokument da bi mogle da proizvedu željeni i planirani učinak.

2. **Donošenje planskog dokumenta u oblasti borbe protiv trgovine ljudima** - Može da dovede do željene promene u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u celini, s obzirom na to da su posebni ciljevi i mere tako isplanirani da odgovore na ključne izazove koji su prepoznati tokom pripremnog i konsultativnog procesa. Mere i aktivnosti posebno su planirane u oblasti istraga, krivičnog gonjenja i procesne zaštite žrtava trgovine ljudima, identifikacije i zaštite žrtava trgovine ljudima, prevencije i suzbijanja trgovine ljudima na generalnom nivou, ali i u odnosu na posebno osetljive grupe i decu, uključujući i prevenciju u svrhu radne eksploatacije, razvoja partnerstva i koordinacije. Za sprovođenje ove opcije neophodna je koordinacija i spremnost na saradnju svih uključenih subjekata, kao i spremnost na sprovođenje sistemskih promena unutar složenih sistema, koje nisu zakonski uređene, što ne utiče samo na mogućnost ostvarivanja promene, već i na održivost tako ostvarenih učinaka.
3. **Donošenje planskog dokumenta u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, uz usvajanje posebnog zakona u oblasti trgovine ljudima** - Ova opcija u sebi sadrži sve pozitivne aspekte prethodne opcije, ali doprinosi održivosti promene, jer bi posebnim zakonom bila uređena pitanja od značaja za ovu oblast, a koja su u ovom trenutku neuređena (npr. nadležnost Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, nadležnost Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima, zakonski neuređena nadležnost Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima i slično) ili koja su uređena na način koji ne odgovara na potrebe ovog specifičnog fenomena, pa je neophodno dodatno uređivanje kroz podzakonske akte i druge dokumente (npr. procesna zaštita žrtava, obaveza primene indikatora za identifikaciju žrtava i slično).

Opcije su posmatrane prema kriterijumima efektivnosti, održivosti, troškova sprovođenja i konzistentnosti.

Status quo opcija odbačena je pre svega prema merilima efektivnosti i održivosti, jer sve promene koje se ostvare izvan okvira planskog dokumenta i u njemu predviđene koordinacije nemaju dovoljno održiv učinak, niti dovoljnu podršku za dugoročni uticaj, pri čemu troškovi nekoordinisanog i neplanskog sprovođenja aktivnosti u finansijskom smislu nisu manji.

Opcija donošenja planskog dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima ima visoku ocenu po svim kriterijumima ocenjivanja, ali opcija donošenja planskog dokumenta uz donošenje posebnog zakona u oblasti trgovine ljudima preteže po kriterijumu održivosti, jer zakonsko uređenje smanjuje prostor za napuštanje ostvarene promene ili prepuštanje ostvarene promene

¹⁸ „Закључак је да су за пуну одрживост неопходни континуирани напори, континуирана подршка и континуирана улагања, посебно имајући у виду да систем који се још увек развија треба да одговори на појаву која константо мења своја обличја и модусе. То се све може обезбедити кроз следећи стратешки документ у области сузбијања трговине људима”, Спољна оцена Стратегије превенције трговине људима, посебно женама и децом, и заштите жртава 2017-2022, Београд, март 2023. године

inerciji. Takođe, treba imati u vidu da su troškovi treće opcije, koja podrazumeva usvajanje posebnog zakona, tek neznatno viši u odnosu na opciju koja se odnosi samo na usvajanje planskog dokumenta, te u tom smislu ne bi trebalo očekivati prepreke za njenu realizaciju usled nedovoljnih finansijskih resursa. Dodatna vrednost treće opcije je da donošenje posebnog zakona šalje jasan signal opštoj javnosti da Republika Srbija trgovinu ljudima ne toleriše i ozbiljno pristupa njenom suzbijanju.

Iz navedenih razloga, izabrana je treća opcija, u okviru koje je, kao jedan od elemenata unapređenja normativnog okvira u prvoj fazi realizacije Programa, predviđeno donošenje posebnog zakona.

7.4. Poseban cilj 1: Unapređena efikasnost krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog dela Trgovina ljudima uz obezbeđivanje pristupa pravdi i procesne zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece tokom krivičnog postupka

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (<i>pokazatelj ishoda</i>)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Broj lica protiv kojih je podneta krivična prijava za izvršenje krivičnog dela Trgovina ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	32	2022.	45
Broj oštećenih prema kojima je izvršeno krivično delo Trgovina ljudima obuhvaćeno podnetim krivičnim prijavama	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	24	2022.	36
Broj otkrivenih organizovanih kriminalnih grupa i kriminalnih grupa za izvršeno krivično delo Trgovina ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	1	2023.	2
Normativno regulisana dostupnost efikasne i kvalitetne mere zaštite žrtava trgovine ljudima u krivičnom postupku	DA/NE	Službeni glasnik	NE	2022.	DA

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: U oblasti krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog dela Trgovina ljudima i procesne zaštite žrtava trgovine ljudima u prethodnom periodu realizovane su važne aktivnosti i mere uz istovremeno identifikovanje prostora za dodatno unapređenje. U Ministarstvu unutrašnjih poslova, najvažnija promena odnosi se na specijalizaciju policijskih službenika za suzbijanje krivičnog dela Trgovina ljudima u okviru kriminalističke policije i prelaska nadležnosti za postupanje u slučajevima trgovine ljudima iz

Uprave granične policije u upravu kriminalističke policije. Usvojeno je Uputstvo o načinu postupanja zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova u slučajevima trgovine ljudima sa indikatorima za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima za policiju sa informativnom brošurama za osobe sa iskustvom trgovine ljudima i dostupnim vidovima podrške na 16 jezika, kao i Obavezna instrukcija za postupanje prema oštećenim prilikom informisanja i procene rizika ranjivosti i potreba za merama zaštite i podrške, zatim uspostavljena je nacionalna besplatna telefonska linija za prijavu sumnje na trgovinu ljudima 0800 100 388. Vrhovno javno tužilaštvo donelo je Opšte obavezno uputstvo, prema kome je u svim apelacionim i višim javnim tužilaštvima određen po jedan tužilac kao kontakt osoba za postupanje po krivičnom delu Trgovina ljudima iz člana 388. Krivičnog zakonika Republike Srbije i Trgovina maloletnim licima radi usvojenja iz člana 389. Krivičnog zakonika Republike Srbije. Broj lica protiv kojih su podnete krivične prijave za izvršeno krivično delo Trgovina ljudima je porastao, ali je broj osuđenih ostao na približno istom nivou. Krivično gonjenje se u velikoj meri oslanja na iskaz žrtve trgovine ljudima, dok se nedovoljno koriste drugi dokazi, kao i proaktivne istrage. Prisutni su slučajevi prekvalifikacije krivičnog dela Trgovina ljudima u druga, lakša krivična dela, pre svega krivičnog dela Posredovanje u vršenju prostitucije. Imovina stečena krivičnim delom retko se oduzima od osuđenih izvršilaca krivičnog dela Trgovina ljudima, dok se finansijske istrage ne vode. Procesni položaj žrtava trgovine ljudima karakteriše visok stepen sekundarne viktimizacije zbog učesća u dugim sudskim postupcima, nedoslednom primenom raspoloživih mera zaštite, kao i neadekvatnom primenom procesnih mogućnosti koje obezbeđuju žrtvama trgovine ljudima pristup naknadi štete. Zakonski okvir i praksa, pre svega u vezi sa procesnom zaštitom žrtava, nije u potpunosti usklađen sa Direktivom 2011/36/EU o prevenciji i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava i Direktivom 2012/29/EU kojom se uspostavljaju minimalni standardi u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom za žrtve krivičnih dela, kao ni sa Konvencijom Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. Na efikasnost krivičnog gonjenja i kvalitet zaštite koja se pruža žrtvama trgovine ljudima tokom istrage, krivičnog gonjenja i suđenja uticaće i usvajanje zakona kojim će se dodatno urediti oblast borbe protiv trgovine ljudima.

Planirana promena biće ostvarena kroz sledećih pet mera:

Mera 1.1: Unapređenje normativnog okvira za suzbijanje trgovine ljudima;

Mera 1.2: Unapređenje i jačanje sistema otkrivanja i procesuiranja krivičnog dela Trgovina ljudima;

Mera 1.3: Unapređenje stručnog znanja policijskih službenika, tužilaca i sudija u cilju efikasnijeg postupanja u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima i procesne zaštite žrtava, posebno žena i dece;

Mera 1.4: Unapređenje pristupa pravdi i zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece, tokom istrage i sudskog postupka;

Mera 1.5: Prevencija trgovine decom kroz unapređenje sistema za hitno obaveštavanje javnosti u slučaju nestanka maloletnog lica - „Pronađi me”.

Ostvarivanje ovog posebnog cilja doprineće delotvornijem suzbijanju trgovine ljudima kroz unapređenje normativnog okvira, istraga i krivičnog gonjenja izvršioca krivičnog dela Trgovina ljudima, bilo da se radi o fizičkim ili pravnim licima, sa posebnim osvrtom na proaktivni pristup,

specijalizaciju, jačanje kompetencija i proširivanje kruga obučanih subjekata za prepoznavanje krivičnog dela Trgovina ljudima i odgovarajućeg delovanja u svim aspektima krivičnog gonjenja, kao i pristup pravdi i delotvornoj zaštiti žrtava trgovine ljudima u svim fazama istrage i krivičnog gonjenja, kako ne bi došlo do izloženosti žrtve trgovine ljudima sekundarnoj viktimizaciji. Naročita pažnja u ostvarivanju ovog posebnog cilja odnosi se na rodni aspekt trgovine ljudima i postupanje prema ženama i deci.

Mera 1.1: Unapređenje normativnog okvira za suzbijanje trgovine ljudima

Tip mere	Regulatorna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (<i>pokazatelj rezultata</i>)					
Izrađen tekst Nacrta zakona o oblasti borbe protiv trgovine ljudima	DA/NE	Izveštaj MUP	NE	2022.	DA
Usklađen Krivični zakonik sa međunarodnim standardima u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i zaštite žrtava	DA/NE	Izveštaj MP	NE	2022.	DA

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Republika Srbija ima uspostavljen institucionalni okvir za borbu protiv trgovine ljudima na strateškom i operativnom nivou. Godine 2021. uspostavljen je i institut Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima, shodno Zakonu o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, u skladu sa Zakonom o Zaštitniku građana.

I pored postojećih dokumenata u Republici Srbiji kojima se uređuju različite procedure od značaja za istrage i krivično gonjenje, prepoznavanje žrtava trgovine ljudima u posebnim situacijama i sistemima, njihovu zaštitu i pružanje pomoći, kako tokom oporavka i reintegracije generalno, tako i u kontekstu njihovog pristupa pravdi i zaštite tokom učešća u istrazi i sudskom postupku, potrebno je sistemski urediti donošenjem zakona u oblasti borbe trgovine ljudima radi postizanja efektivnih i održivih rezultata.

Za uspešnu borbu protiv trgovine ljudima neophodan je efikasan i efektivan institucionalni sistem, sa jasno utvrđenim nadležnostima i obavezama, mehanizmima saradnje, koordinacije i razmene informacija, precizno uređenim nacionalnim mehanizmom za upućivanje, primenjivim garancijama zaštite žrtava u institucionalnom sistemu podrške. Trenutno, navedeni aspekti, uređeni su partikularno, često na neobavezujući način, uz prostor za arbitrarno tumačenje, zbog

čega je teško da se razvije dosledna praksa u skladu sa međunarodnim standardima koje Republika Srbija teži da dostigne, što za posledicu ima nedovoljnu efikasnost krivičnog gonjenja, zaštite žrtava, prevencije, koordinacije i saradnje.

Aktivnostima preduzetim u okviru pojedinačnih sistema koji imaju kapacitet ne mogu da dostignu sveobuhvatan efekat i ostvare uticaj usled manjkavosti i neaktivnosti u drugim sistemima, što za krajnji rezultat ima rasipanje resursa.

Normativni okvir koji uređuje oblast istrage i krivičnog gonjenja krivičnog dela Trgovina ljudima, kao i procesnu zaštitu i pristup pravdi žrtvama trgovine ljudima u Republici Srbiji delimično je usklađen sa međunarodnim standardima, pre svega iz ugla pravnih tekovina Evropske unije. Dalje unapređenje normativnog okvira predviđeno je revidiranim akcionim planom za Poglavlja 23 i 24 u procesu pridruživanja Republike Srbije Evropskoj uniji. Uočeni nedostaci mogu se delimično prevazići promenom prakse i donošenjem podzakonskih akata u odnosu na postojeće zakonodavstvo, ali izmene i dopune korpusa zakona iz oblasti krivičnopravne materije ocenjuju se kao održivije i svrsishodnije rešenje, posebno imajući u vidu da su određeni procesi u tom pravcu već u toku.

Opis i efekti mere: Osnovni cilj donošenja posebnog zakona u oblasti trgovine ljudima je da se na opšti i jedinstven način uredi organizacija i postupanje državnih organa i organizacija, institucija, kao i delovanje i saradnja sa organizacijama civilnog društva radi delotvornog suzbijanja trgovine ljudima, kao i da se žrtvama trgovine ljudima obezbedi blagovremena i delotvorna zaštita.

Ovaj zakon bi pre svega utvrdio nadležnosti državnih organa i organizacija, institucija i učešće organizacija civilnog društva uključenih u suzbijanje trgovine ljudima i zaštitu žrtava, uključujući i Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, čija nadležnost nije precizirana, kao i Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, koji deset godina nije prepoznat u Zakonu o socijalnoj zaštiti, što ima značajne posledice na delokrug nadležnosti Centra, ali i kapacitete, pre svega finansijske da ostvari trenutno poverene nadležnosti. Takođe, zakon bi ponudio i efikasnije rešenje za postupak preliminarne i formalne identifikacije, upućivanja, podrške i zaštite žrtvama trgovine ljudima. Zakon bi mogao da uredi pomoć i podršku žrtvama trgovine ljudima u krivičnom postupku i ostvarivanju imovinsko-pravnog zahteva, odnosno u parničnom postupku za naknadu štete, kao i dobrovoljnog povratka žrtava trgovine ljudima.

Važna uloga posebnog zakona je i da obezbedi ujednačen i/ili jedinstven način prikupljanja podataka o trgovini ljudima, ne samo kada je reč o krivičnopravnim aspektima, već i o različitim aspektima pomoći i zaštite.

Identifikovano je da nadležni državni organi nejednako primenjuju zakonske odredbe, zbog čega žrtve trgovine ljudima nemaju iste mogućnosti da ostvare pravo na podršku i zaštitu. Kao ključni uzrok opisanog problema potvrđena je različita praksa postupanja nadležnih organa u suzbijanju trgovine ljudima.

Zakon bi bliže regulisao i položaj Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima, institut naknade štete, sistem prikupljanja podataka i vođenja evidencija, postupka identifikacije žrtava trgovine ljudima, dvostepenosti donošenja odluke u identifikaciji žrtava trgovine ljudima - pravo na žalbu, međunarodnu saradnju, prava i obaveze, standardizovanje indikatora i kaznene odredbe.

Nabrojane su samo neke od oblasti u kojima bi poseban zakon mogao da donese promenu koja u okviru postojećeg normativnog okvira nije moguća. Sve nabrojane oblasti već duže vreme prepoznate su kao izazovi među subjektima uključenim u borbu protiv trgovine ljudima, kao i od strane međunarodnih tela koja prate stanje u trgovini ljudima u svetu. Analiza potreba koja je predviđena kao prvi korak u pravcu donošenja posebnog zakona detaljnije će definisati dodatna moguća polja zakonske intervencije.

U okviru ove mere, izvršiće se usklađivanje Krivičnog zakonika sa Direktivom 2011/36/EU o prevenciji i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava, kao i usklađivanje u vezi poboljšanja procesnog položaja žrtava u cilju smanjenja sekundarne viktimizacije, što osim značajnog aspekta poštovanja posebnog položaja i prava žrtava, posredno utiče i na kvalitet istrage i krivičnog gonjenja usled veće spremnosti žrtava da sarađuju u postupku. Takođe, usklađivanje će se prilagođavati i promenama standarda u okviru Evropske unije, uzimajući u obzir Predlog za izmenu Direktive 2011/36/EU posebno u kontekstu definisanja krivičnog dela Trgovina ljudima izvršenog upotrebom informacionih ili komunikacionih tehnologija

Od značaja za položaj žrtava trgovine ljudima je i Direktiva 2012/29/EU kojom se uspostavljaju minimalni standardi u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom za žrtve krivičnih dela. Usklađivanje normativnog okvira sa Direktivom 2012/29/EU, osim što je predviđeno u Revidiranom akcionom planu za Poglavlje 23, detaljno je elaborirano i isplanirano u okviru Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. Konkretno, ovom planiranom intervencijom između ostalog se reguliše pravo žrtava da tokom krivičnog postupka sa njima bude osoba od poverenja, uvodi se zabrana unakrsnog ispitivanja i sugestibilnih pitanja kod ispitivanja posebno osetljivih svedoka, unapređuju prava žrtava na dostavljanje relevantnih akata u krivičnom postupku, unapređuje pravo žrtava na pravni lek u krivičnom postupku, uređuje da maloletnom licu kao svedoku uvek dodeljuje status posebno osetljivog svedoka, reguliše pitanje upotrebe video linka, reguliše pitanje uslova za isključenje javnosti sa glavnog pretresa, ograničava broj ispitivanja maloletnog oštećenog, reguliše pitanje zaštite podataka o posebno osetljivim svedocima, regulišu nadležnosti i postupak obaveštavanja žrtve o puštanju okrivljenog iz pritvora, tj. osuđenog na slobodu.¹⁹ Sve ove izmene doprineće unapređenju procesnog položaja žrtava trgovine ljudima i posmatraju se kao komplementarne merama iz ovog Programa, pri čemu će se aktivnosti vezane za usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa Direktivom 2011/36/EU nadovezati i pratiti dinamiku predviđenu u

¹⁹Акциони план за спровођење Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020-2025, у периоду 2023-2025, активности 2.1.3-2.1.7.

Nacionalnoj strategiji za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. i pratećem akcionom planu.

Institucije nadležne za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova/Direkcija policije/Kabinet direktora policije/Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo pravde, Zaštitnik građana/Nacionalni izvestilac u oblasti trgovine ljudima, Ministarstvo za rad zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima/Inspektorat za rad, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo turizma i omladine, Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvete, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija, Ministarstvo za evropske integracije, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo spoljnih poslova, Crveni krst Srbije, organizacije civilnog društva i akademska zajednica.

Mera 1.2: Unapređenje i jačanje sistema otkrivanja i procesuiranja krivičnog dela Trgovina ljudima

Tip mere	Institucionalno upravljačko organizaciona				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (<i>pokazatelj rezultata</i>)					
Broj javnih tužilaca – kontakt osoba za postupanje po predmetima trgovine ljudima	Broj (kumulativ)	Izveštaj Vrhovnog JT	30	2022.	42
Godišnje povećanje udela podnetih krivičnih prijava za krivičnodelo Trgovina ljudima, kao rezultat proaktivne istrage, uz upotrebu posebnih dokaznih radnji, u ukupnom broju podnetih krivičnih prijava za krivično delo Trgovina ljudima	% (godišnje)	Izveštaj MUP	10%	2022.	10%

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Kako je prethodno navedeno, 2019. godine nadležnost za istrage u oblasti trgovine ljudima prenetu je iz Uprave granične policije u upravu kriminalističke policije, a u okviru ove reforme u svakoj Policijskoj upravi raspoređeni su policijski službenici na poslovima suzbijanja trgovine ljudima. Takođe, u Ministarstvu unutrašnjih poslova, u Direkciji policije, Upravi kriminalističke policije, Službi za borbu protiv organizovanog kriminala formirano je Odeljenje za suzbijanje trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi, koje obavlja poslove sprečavanja, otkrivanja i suzbijanja svih oblika krivičnog dela Trgovina ljudima od strane organizovanih kriminalnih grupa, kriminalnih grupa i pojedinaca, kao i za koordinaciju, analizu i prevenciju trgovine ljudima. Odeljenje u svom sastavu ima Odsek za koordinaciju, analizu i prevenciju trgovine ljudima, Odsek za suzbijanje trgovine ljudima i Odsek za suzbijanje krijumčarenja ljudi. Takođe, u 27 Područnih policijskih uprava raspoređeni su policijski službenici koji obavljaju poslove suzbijanja trgovine ljudima.

Specijalizacija tužilaštva izvršena je imenovanjem tužilaca - kontakt osoba za postupanje u predmetima trgovine ljudima u svakom višem javnom tužilaštvu, kao i u apelacionim tužilaštvima.

I pored realizovanih aktivnosti postoji prostor za unapređenje koje se odnosi na svedočenje žrtava trgovine ljudima, otkrivanje organizovanih kriminalnih grupa, prikupljanje raspoloživih dokaza, uključujući i dokaze prikupljene putem posebnih dokaznih radnji, dokaza prikupljenih vođenjem finansijskih istraga, kao i digitalnih dokaza, prekvalifikacije krivičnog dela Trgovina ljudima u lakša krivična dela, prekvalifikacije ili neprepoznavanje krivičnog dela Trgovina ljudima, primene principa nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima u skladu sa članom 26. Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, privremeno i trajno oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela trgovine ljudima, krivične odgovornosti pravnih lica, prikupljanja i razmene informacija između nadležnih organa.

Opis i efekti mere: Ova mera ima za cilj da poboljša sistem otkrivanja i procesuiranja krivičnog dela Trgovina ljudima sa naglaskom na prikupljanju svih vrsta dokaza uključujući i digitalne i finansijske dokaze, primenu posebnih dokaznih radnji i jačanje razmene informacija i saradnje, što treba da dovede do višeg nivoa kažnjavanja izvršioca krivičnog dela Trgovina ljudima i izricanja kazni koje treba da ispunjavaju i generalnu i specijalnu preventivnu funkciju. Uz unapređenje kompetencija prema oblastima za koje je prepoznata takva potreba, a koje su obrađene u meri 1.3, promena će se ostvariti pre svega kroz unapređenje postojećih operativnih kapaciteta tužilaštva i policije. Osnov za to je analiza stanja operativnih kapaciteta policije, koja će biti ustanovljena kao redovna aktivnost na godišnjem nivou, sa preporukama konkretnih mera vodeći računa o svim oblicima trgovine ljudima i trendovima koji se menjaju, te procesnim potrebama ranjivih grupa, naročito žena i dece. Sprovođenje ovih preporuka doveste će do veće usmerenosti istraga i krivičnog gonjenja, otkrivanja i krivičnih dela Trgovina ljudima sa elementima organizovanosti. Uspešnom sprovođenju ovih preporuka doprineće i unapređenje tehničkih kapaciteta i ljudskih resursa u organizacionim jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova nadležnih za suzbijanje trgovine ljudima.

Značajan korak u pravcu ostvarivanja željene promene biće kroz obuke sudija i tužilaca, specijalizaciju tužilaca kroz povećanje broja kontakt osoba za postupanje u predmetima za krivično delo Trgovina ljudima, bilo da je reč o osobama koje isključivo postupaju u ovakvim predmetima ili osobama koje poseduju posebna znanja i kod kojih su objedinjene informacije o ovom krivičnom delu na području njihove nadležnosti. Ovakva vrsta specijalizacije postoje u okviru Vrhovnog javnog tužilaštva, viših i apelacionih javnih tužilaštava koji će biti unapređeni kroz povećanje broja kontakt osoba za postupanje u slučajevima trgovine ljudima kako bi se odgovorilo na potrebe svih žrtava trgovine ljudima i sve oblike eksploatacije u kontekstu trgovine ljudima.

Uz redovne analize sudske prakse viših i prekršajnih sudova (mera 1.4), uspostavljanje modela multisektorskog sistema statističkog prikupljanja i analize podataka u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima, kroz Nacionalni kriminalističko-obaveštajni sistem (NKOS) doprineće standardizaciji prikupljanja podataka u oblasti krivičnog gonjenja, boljoj saradnji organa koji u njemu učestvuju, kao i lakšem sticanju tačnijeg uvida u karakteristike krivičnog gonjenja, uključujući kazne i mere zaštite žrtava.

Institucije nadležne za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo pravde, Prekršajni apelacioni sud sa Odeljenjima, Prekršajni sud Beograd, Tužilaštvo za organizovani kriminal

Mera 1.3: Unapređenje stručnog znanja policijskih službenika, tužilaca i sudija u cilju efikasnijeg postupanja u vezi sa krivičnim delom trgovine ljudima i procesne zaštite žrtava, posebno žena i dece

Tip mere	Informativno-edukativna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (<i>pokazatelj rezultata</i>)					
Broj policijskih službenika koji su stekli posebna znanja o postupanju u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	Nema podataka	2022.	45
Broj javnih tužilaca koji su stekli posebna znanja o postupanju u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj PARS	Nema podataka	2022.	10
Broj sudija prekršajnog, osnovnog i višeg suda koji su stekli posebna znanja o postupanju u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj PARS	Nema podataka	2022.	25
Broj prekršajnih sudija koji su stekli posebna znanja o prepoznavanju slučajeva trgovine ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj Prekršajnog apelacionog suda	0	2022.	50

		sa Odeljenjima			
--	--	----------------	--	--	--

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Kako je navedeno u odeljku koji se bavi analizom stanja, brojne obuke realizovane su radi unapređenja stručnog znanja policijskih službenika, tužilaca i sudija. Obuke se organizuju i na osnovnom, ali i na specijalističkom nivou, fokusirajući se na posebne aspekte istraga i krivičnog gonjenja krivičnog dela Trgovina ljudima i postupanja sa žrtvama trgovine ljudima. Neke od obuka odvijaju se u okviru stalnih programa - npr. prepoznavanje krivičnog dela Trgovina ljudima uvršteno je u osnovnu i specijalističku policijsku obuku, kao i u obuku za graničnu policiju. Zbog fluktuacije zaposlenih, bilo u okviru iste institucije, bilo u smislu prelaska na druga radna mesta, postoji potreba organizovanja obuka u kontinuitetu.

Opis i efekti mere: Komplementarna prethodnoj meri, ova mera usmerena je na sistemsko osposobljavanje nadležnih organa koji deluju u okviru sistema krivičnog gonjenja kroz unapređenje njihovog stručnog znanja i veština u suzbijanju trgovine ljudima, kao i u vezi sa posebnim aspektima krivičnog gonjenja i procesne zaštite žrtava. Naročito važne su multidisciplinarnе obuke nadležnih organa zbog kompleksnosti krivičnog dela Trgovina ljudima i neophodnosti multisektorske saradnje.

U tom smislu, uz specijalizaciju i kontinuirano stručno usavršavanje subjekata krivičnog gonjenja koji neposredno postupaju u predmetima trgovine ljudima, kao što su specijalizovani policijski službenici, kontakt osobe pri javnim tužilaštvima i sudovima, ova mera obuhvata i policijske službenike, tužioce i sudije koji deluju u drugim područjima kriminaliteta, tj. imaju drugu stvarnu nadležnost.

Neke od oblasti u kojima će se realizovati stručno usavršavanje uključuju vođenje proaktivnih istraga, vođenje digitalnih istraga, vođenje finansijskih istraga, krivična odgovornost pravnih lica, princip nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima u smislu člana 26. Konvencije Saveta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima, postupanje sa decom žrtvama trgovine ljudima, uz mogućnost tematskih/problemskih izmena i dopuna u skladu sa trendovima koji se mogu pojaviti u budućnosti. Takođe, ova mera ima za cilj da osigura da svi policijski službenici specijalizovani za poslove suzbijanja trgovine ljudima poseduju sertifikat o posedovanju posebnih znanja iz oblasti prava deteta i krivičnopravne zaštite maloletnika, što je svrsishodno imajući u vidu veliki udeo dece među identifikovanim žrtvama trgovine ljudima.

Ova mera nije fokusirana samo na unapređenje stručnog znanja i veština, već u većoj meri i na efekte unapređenog stručnog znanja, s posebnim naglaskom na potrebi da se aktivnosti stručnog usavršavanja u većoj meri sprovedu sistemski i kontinuirano.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Pravosudna akademija Republike Srbije

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovni sud, Posebno tužilaštvo za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, Prekršajni apelacioni sud sa Odeljenjima, Privredna komora Srbije i organizacija civilnog društva „ASTRA”

Mera 1.4: Unapređenje pristupa pravdi i zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece, tokom istrage i sudskog postupka

Tip mere	Informativno-edukativna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Procenat žrtava kojima je određen status posebno osetljivog svedoka u odnosu na ukupan broj žrtava koje učestvuju u krivičnom postupku za trgovinu ljudima	% (godišnje)	Izveštaj Vrhovnog JT	76%	2023.	90%
Procenat žrtava koje su ispitane upotrebom tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka u odnosu na broj žrtava kojima je određen status posebno osetljivog svedoka	% (godišnje)	Izveštaj Vrhovnog JT	38%	2023.	70%
Procenat žrtava trgovine ljudima koje imaju adekvatnog pravnog zastupnika/cu, specijalizovanog/u za zastupanje žrtava trgovine ljudima	% (godišnje)	Izeštaj MINRZS/CZŽTLj	Nema podataka	2022.	80%

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Krivičnopravni okvir Republike Srbije sadrži različite mere zaštite prava žrtava i svedoka, koje uključuju i zaštitu žrtava trgovine ljudima. Izveštaji državnih organa ne sadrže podatke o procesnoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, dok izveštaji međunarodnih tela, kao i specijalizovanih organizacija civilnog društva ukazuju na nedovoljan nivo zaštite i na činjenicu da se dostupna zakonska rešenja ne koriste dosledno i u redovnom postupanju. Status posebno osetljivog svedoka dodeljuje se većini žrtava, ali sadržina tog statusa varira, u smislu doslednog i efektivnog korišćenja postojećeg instituta. I dalje postoji prostor za unapređenje u određenim oblastima: trajanje sudskog procesa, ponovljena svedočenja oštećenih - žrtava trgovine ljudima, veštine ispitivanja žrtava trgovine ljudima i komunikacije sa žrtvama trgovine ljudima, uključujući i decu žrtve trgovine ljudima. Iako većina žrtava trgovine ljudima koje se pojavljuju u sudskim postupcima kao oštećeni i svedoci imaju advokata, koji se obezbeđuje iz sredstava Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima i organizacija civilnog društva, i iako su prepoznate kao korisnici besplatne pravne pomoći prema Zakonu o besplatnoj pravnoj

pomoći, ovaj Zakon trenutno ne može da obezbedi odgovarajuću pravnu pomoć prema standardima pružanja pravne pomoći za žrtve trgovine ljudima jer ne dozvoljava advokatsku specijalizaciju i odstupanje od zakonom propisanog redosleda imenovanja zastupnika.

Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na naknadu štete koju su pretrpele tokom eksploatacije. Najčešće je reč o naknadi nematerijalne štete. Pozitivno zakonodavstvo Republike Srbije predviđa pravo žrtava trgovine ljudima na naknadu štete koje se može ostvariti kroz krivični i parnični postupak. Odlučivanje o imovinskopravnom zahtevu žrtava u krivičnom postupku je retko, a žrtve se upućuju da ovo pravo ostvare kroz parnični postupak.

Pravo ostvarivanja naknade štete u parničnom postupku je dug i iziskuje dodatne troškove, a žrtva ne uživa procesnu zaštitu koju ima u krivičnom postupku, već je ravnopravna strana, uz praksu ponovnog prikupljanja dokaza i veštačenja, što dovodi do sekundarne viktimizacije uz neizvestan ishod, jer i ako dođe do osuđujuće presude, njeno izvršenje nije izvesno. Mnoge žrtve nisu obaveštene da mogu da podnesu imovinskopравни zahtev. Broj žrtava trgovine ljudima koje su dobile naknadu štete u Srbiji bilo kojim putem je zanemarljiv u odnosu na ukupan broj žrtava. Imovina stečena vršenjem krivičnog dela se retko oduzima od osuđenih lica, a i kad do toga dođe, sredstva se najčešće ne koriste za nadoknadu štete žrtvama. Državni fond ili program kroz koji bi žrtve trgovine ljudima mogle da dobiju određen nivo naknade štete ne postoji.

Opis i efekti mere: Republika Srbija ima obavezu da preduzme neophodne mere kako bi obezbedila delotvornu i odgovarajuću zaštitu žrtava trgovine ljudima od zastrašivanja tokom istrage, kao i tokom i nakon krivičnog postupka. Kada je reč o deci žrtvama trgovine ljudima, ona imaju pravo na posebnu podršku radi ostvarivanja pristupa pravdi, a u svim aktivnostima koje se njih tiču mora se u obzir uzeti najbolji interes deteta.

Unapređenje zaštite žrtava trgovine ljudima tokom istrage i sudskog postupka u velikoj meri strateški se uređuje kroz sprovođenje Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. Procesnoj zaštiti žrtava trgovine ljudima posebno će doprineti realizacija Mere 2.2: Jačanje sistema procesne zaštite žrtava i svedoka kroz unapređenje prakse postupanja sa žrtvama i svedocima i Mere 2.3: Jačanje sistema procesne zaštite žrtava i svedoka kroz unapređenje infrastrukture sudova i tužilaštava iz Akcionog plana koji prati ovu strategiju.

Navedena mera doprineće unapređenju sudske prakse koja se odnosi na pružanje procesne zaštite žrtvama trgovine ljudima kroz dosledno i efektivno korišćenje postojećih instituta, pre svega instituta posebno osetljivog svedoka, bolje zaštite bezbednosti žrtava, razumnog vremenskog roka trajanja postupka i strože kaznene politike. Takođe, doprineće ostvarenju ciljeva Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025.

Procesna zaštita žrtava trgovine ljudima uključuje i informisanje žrtava o njihovim pravima, postupku i toku postupka u kome učestvuju i dostupnim uslugama od strane organa koji

sprovode krivično gonjenje, kao i komunikaciju sa žrtvama uz svest o traumi koju su preživele kao oštećeni krivičnim delom Trgovina ljudima.

Zastupanje žrtava trgovine ljudima od strane obučeni advokata je od značaja za zaštitu žrtava i obezbeđivanje pravne pomoći. U okviru ove mere, vršice se edukacija advokata za zastupanje žrtava trgovine ljudima, sa ciljem da se do kraja programskog ciklusa iznađe rešenje koje će omogućiti primenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na žrtve trgovine ljudima u skladu sa standardima zaštite koji važe u ovoj oblasti.

Pristup naknadi štete biće unapređen kroz rad na unapređenju sudske prakse i efikasnosti odlučivanja o imovinskopravnom zahtevu u krivičnom postupku, kako bi krivični postupak postao redovan kanal za ostvarivanje ovog prava i kako bi se na taj način sprečilo dodatno traumatizovanje žrtava i opterećivanje pravosuđa dodatnim predmetima kroz parnični postupak.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Vrhovno javno tužilaštvo

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovni sud, Ministarstvo pravde, Pravosudna akademija Republike Srbije, Advokatska komora Srbije/Advokatska akademija i organizacija civilnog društva „ASTRA”

Mera 1.5: Prevencija trgovine decom kroz unapređenje sistema za hitno obaveštavanje javnosti u slučaju nestanku maloletnog lica - „Pronađi me”

Tip mere	Informativno-edukativna				
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Broj novih kanala masovne komunikacije	Broj (godišnje)	Elektronska evidencija korisnika sistema „Pronađi me”	490	2023.	505
Broj policijskih službenika koji su obučeni za primenu sistema i za preduzimanje mera traganja	Broj (godišnje)	Evidencije MUP	100	2023.	400
Procenat rešenih slučajeva nestanka maloletnog lica korišćenjem sistema „Pronađi me”	% (godišnje)	Evidencije MUP	Nema podataka	2023.	90%

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi:

I pored jasno definisanih mera i radnji koje policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova preduzimaju u cilju traganja za nestalim licima, iskustva i uporedna praksa postupanja u slučajevima nestanka maloletnih lica u drugim državama, ukazala je na značaj uključivanja

lokalne zajednice i građana u potragu za nestalim maloletnim licima, posebno kada okolnosti nestanka ukazuju da je lice u životnoj opasnosti.

U tu svrhu uspostavljen je Sistem za hitno obaveštavanje javnosti o nestanku maloletnog lica, koji predstavlja dodatni mehanizam potrage za nestalim licem mlađim od 18 godina. Sistem je dobio neformalni, kolokvijalni naziv „Pronađi me!”, pre svega zbog psihološkog efekta sintagme koja predstavlja poziv u pomoć za sve građane, da se aktivno uključe, usmere pažnju na okolinu i relevantnim informacijama pomognu u pronalasku nestalog maloletnog lica.

Opis i efekti mere: Ministar unutrašnjih poslova Republike Srbije doneo je posebnu Instrukciju o postupanju policijskih službenika i kriterijumima za hitno obaveštavanje javnosti o nestanku maloletnog lica. U skladu sa odredbama Instrukcije, hitno obaveštavanje javnosti o nestanku maloletnog lica podrazumeva postavljanje obaveštenja o nestalom maloletnom licu na elektronsku platformu „Pronađi me!”, radi njegovog hitnog objavljivanja:

- postavljanjem obaveštenja na internet sajt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije;
- slanjem jednokratne SMS poruke od strane mobilnih operatora svim korisnicima;
- kontinuiranim objavljivanjem obaveštenja od strane televizijskih i radio stanica, aerodroma, železničkih i autobuskih stanica, javnog preduzeća za održavanje puteva, u trajanju od najduže 48 sati i to: u prvih osam sati od vremena dostavljanja obaveštenja najmanje na svakih 30 minuta, a nakon toga na svakih 60 minuta.

Prema odredbama Instrukcije, nakon preduzimanja zakonom utvrđenih mera i radnji u slučaju prijave nestanka maloletnog lica, policija pristupa proveru ispunjenosti kriterijuma za donošenje odluke o hitnom obaveštavanju javnosti, koji su određeni predmetnom Instrukcijom.

Procedura poznaje dva moguća scenarija za pokretanje Sistema: kada je nestanak maloletnog lica povezan sa izvršenjem krivičnog dela i kada nestanak nije povezan sa izvršenjem krivičnog dela i u oba slučaja propisani su posebni kriterijumi koji se razmatraju pre donošenja konačne odluke.

Nakon utvrđivanja okolnosti nestanka maloletnog lica i provere ispunjenosti kriterijuma za donošenje odluke o hitnom obaveštavanju javnosti o nestanku maloletnog lica, načelnik uprave/odeljenja kriminalističke policije predlaže načelniku policijske uprave hitno obaveštavanje javnosti o nestanku maloletnog lica. Dakle, odluku o hitnom obaveštavanju javnosti o nestanku maloletnog lica donosi načelnik policijske uprave na čijoj teritoriji je prijavljen nestanak lica.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija, Grad Beograd, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo za rad, zapošljavanje boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo zdravlja i organizacije civilnog društva „Centar za nestalu i zlostavljanu decu” i „ASTRA”

7.5. Poseban cilj 2: Unapređen kvalitet zaštite pretpostavljenih žrtava i žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (<i>pokazatelj ishoda</i>)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pružena usluga pomoći i podrške žrtavama trgovine ljudima u skladu sa njihovim potrebama	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	353	2022.	380

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima osnovan je 2012. godine na osnovu Uredbe o mreži ustanova socijalne zaštite.²⁰ Centar svoju delatnost obavlja u okviru dve organizacione jedinice, Službe za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima i Prihvatišta za žrtve trgovine ljudima. Stručni radnici Centra vrše formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima nezavisno od krivičnog gonjenja, na osnovu prijave dobijenih od različitih institucija, organizacija i pojedinaca. Na ovaj način žrtvama se garantuje pristup zaštiti koji nije uslovljen saradnjom sa organima krivičnog gonjenja. Sve pretpostavljene žrtve trgovine ljudima, tj. osobe u odnosu na koje je pokrenut postupak formalne identifikacije, imaju pristup svim pravima i uslugama koje pripadaju formalno identifikovanim žrtvama. Takođe, Centar u saradnji sa relevantnim subjektima, centrima za socijalni rad i organizacijama civilnog društva, uz obavezno učešće žrtava izrađuje individualne planove usluga i zaštite žrtva trgovine ljudima, prati realizaciju planova usluga i zaštite i ishoda zaštite i podrške žrtvama i koordinira aktivnostima pružanja usluga socijalne zaštite žrtvama trgovine ljudima. Centar pruža i usluge urgentnog smeštaja žrtvama trgovine ljudima ženskog pola, starijim od 16 godina i njihovoj deci.

U prethodnom strateškom ciklusu, značajni naponi i sredstva uloženi su u jačanje Centra kako bi se izgradili i ojačali njegovi kapaciteti da obavlja svoje nadležnosti. Takođe, Centar je dobio i odgovarajući prostor za svoj rad. Ipak, položaj i status Centra još uvek nije uređen zakonom, već on deluje na osnovu Odluke Vlade o njegovom osnivanju, Uredbi o mreži ustanova socijalne zaštite i prema sopstvenom Statutu, što ima značajne posledice po njegov rad. Između ostalog, ovakvo uređenje Centra utiče na finansijsko poslovanje i njegovog položaj. Imajući u vidu da Centar nije prepoznat u zakonu, žrtve trgovine ljudima nemaju efektivnu mogućnost da uloze žalbu na postupanje Centra ili da ospore nalaz i mišljenje o formalnoj identifikaciji žrtve trgovine ljudima. Stručni radnici Centra zaduženi su i za koordinaciju zaštite svih aktivnih slučajeva, što podrazumeva i žrtve trgovine ljudima koje su identifikovane ranijih godina, a kojima je i dalje potrebna pomoć i podrška. S tim u vezi, delatnost Centra kao ustanove socijalne zaštite za identifikaciju i koordinaciju zaštite žrtava trgovine, potrebno je prepoznati kroz izmene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti.

²⁰Службени гласник РС, бр. 16/2012.

Brojne aktivnosti preduzete su radi jačanja proaktivnog pristupa u preliminarnoj identifikaciji i izgradnje znanja i veština subjekata koji mogu doći u kontakt sa potencijalnim žrtvama trgovine ljudima da ih prepoznaju i upute Centru, kao i radi unapređenja procedura Centra za formalnu identifikaciju. Ove aktivnosti potrebno je nastaviti radi boljeg prepoznavanja potencijalnih žrtava trgovine ljudima od strane svih subjekata i smanjenja pritiska na Centar usled neosnovanih prijava. Kvalitetna preliminarna identifikacija je osnov za zaštitu žrtava trgovine ljudima, a takođe je i faktor koji ima ključnu ulogu u primeni načela nekažnjavanja žrtava.

Poseban izazov predstavlja prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima u migrantskoj populaciji, naročito osoba koje putuju koristeći usluge krijumčara ili su primorane da same učestvuju u krijumčarenju. Vreme zadržavanja migranata u našoj zemlji se poslednjih godina skraćuje, zbog čega Centar često nije umogućnosti da sprovede postupak identifikacije, dok kompetencije i procedure za prepoznavanje osoba u riziku treba dodatno ojačati i kontinuirano prilagođavati potrebama na terenu.

Usluge pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima pružaju se u okviru sistema socijalne zaštite i drugih državnih sistema posredstvom Centra ili od strane specijalizovanih organizacija civilnog društva „ASTRA” i UG „Atina”. Navedene organizacije civilnog društva razvile su raznovrsne usluge podrške i pomoći za žrtve trgovine ljudima, od kojih su neke licencirane, a finansijsku podršku imaju iz donatorskih sredstava. Iako se pružaju na osnovu individualnih planova podrške i koordinisano, usluge namenjene žrtvama trgovine ljudima posebno u okviru procesa reintegracije, koje imaju i preventivni značaj za osnaživanje žrtava da ponovo ne uđu u lanac trgovine ljudima nedovoljno su razvijene, raznovrsne i održive. Deca kao posebno ranjiva kategorija, koja čine gotovo polovinu svih identifikovanih žrtava trgovine ljudima, posebno se suočavaju sa nedovoljno specijalizovanim uslugama i podrškom.

Planirana promena biće ostvarena kroz sledeće tri mere:

Mera 2.1: Unapređen sistem identifikacije žrtava trgovine ljudima;

Mera 2.2: Unapređena zaštita i pomoć žrtvama trgovine ljudima;

Mera 2.3: Unapređenje kapaciteta i kompetencija Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima.

Ostvarivanje ovog posebnog cilja doprineće postizanju višeg nivoa kvaliteta zaštite žrtava trgovine ljudima kroz unapređenje efikasnosti postupka identifikacije žrtava trgovine ljudima, kako preliminarne, tako i formalne. Proaktivna identifikacija žrtava trgovine ljudima od strane subjekata koji su obučeni i podržani da prepoznaju žrtve trgovine ljudima u svom radu na osnovu postojećih indikatora, ne samo od strane subjekata koji su direktno uključeni u ostvarivanje ovog posebnog cilja, nego i nadležnih institucija u oblasti istrage i krivičnog gonjenja, dovešće do kvalitetnijeg pružanja usluga neophodnih za uspešan oporavak i reintegraciju, uključujući socijalno i ekonomsko osnaživanje, vodeći računa o individualnim potrebama žrtava i dostupnosti generalne podrške u sredinama u kojima žrtve trgovine ljudima žive.

Mera 2.1: Unapređen sistem identifikacije žrtava trgovine ljudima

Tip mere	Informativno-edukativna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Broj prijava sumnje na trgovinu ljudima iz sistema socijalne zaštite	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	28	2022.	36
Broj prijava sumnje na trgovinu ljudima iz sistema zdravstvene zaštite	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	0	2022.	10
Broj prijava sumnje na trgovinu ljudima iz sistema prosvete	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	10	2022.	15
Broj prijava sumnje na trgovinu ljudima među migrantiskom populacijom i tražiocima azila	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	20	2022.	35

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Centar prijave sumnje da je lice žrtva trgovine ljudima prima od širokog kruga subjekata, koji mogu da dođu u kontakt sa potencijalnim žrtvama trgovine ljudima tokom obavljanja svojih poslova. Najveći broj prijava sumnje dolazi iz policije, zatim organizacija civilnog društva, sistema socijalne zaštite, kao i međunarodnih organizacija i drugih stranih organizacija, inspekcijских službi, sistema obrazovanja i Komesarijata za izbeglice i migracije. Ponekad sama žrtva trgovine ljudima ili njena porodica izvrše prijavu, a u retkim situacijama prijavu vrši i sam Centar. Izrađeni su posebni indikatori za preliminarnu identifikaciju dece i odraslih za policiju, sistem socijalne zaštite, sistem obrazovanja, sistem zdravstvene zaštite. Takođe, sprovedene su obuke za primenu navedenih indikatora. Primena indikatora za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima u sistemu socijalne zaštite obavezna je prema Uputstvu ministra za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u centrima za socijalni rad i institucijama sistema socijalne zaštite, ali se ova obaveza ne sprovodi dosledno u praksi, pa postoje slučajevi trgovine ljudima u evidencijama centara za socijalni rad koji nisu registrovani u evidenciji Centra. Učešće centara za socijalni rad i ustanova iz sistema socijalne zaštite u preliminarnoj identifikaciji žrtava trgovine ljudima nije na zadovoljavajućem nivou, imajući u vidu činjenicu da se značajan broj žrtava pre nego što su se našle u lancu trgovine ljudima nalazio na evidencijama centara za socijalni rad kao korisnici usluga socijalne zaštite. Stručni radnici domova za smeštaj dece bez roditeljskog staranja nedovoljno su obučeni za prepoznavanje i reagovanje u situacijama vrbovanja šticećenika za trgovinu ljudima. Dodatno, pored Zavoda za vaspitanje dece i omladine u Nišu i Beogradu u kojima se smeštaju maloletni migranti bez pratnje, obukama treba obuhvatiti i organizacije civilnog društva koje su angažovane na pružanju usluga u centrima u kojima se vrši prihvatanje migranata i tražioca azila. Kvalitet prijava sumnje na trgovinu ljudima koji dolaze iz institucija koje nisu specijalizovane za suzbijanje trgovine ljudima, bez obzira na to da li za tu oblast postoje razvijeni indikatori za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, nije na zadovoljavajućem nivou jer u niskom procentu rezultira formalnom identifikacijom.

Centar sprovodi stručni postupak formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima na osnovu primljenih prijava, a prema svojim internim procedurama. Kao važan korak u izgradnji sistema identifikacije, Centar je 2021. godine izradio indikatore za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koji uključuju indikatore radne eksploatacije za decu i odrasle, indikatore seksualne eksploatacije za decu i odrasle, indikatore prinudnog prosjačenja za decu, indikatore dečjih brakova, indikatore ropstva, položaja sličnog ropstvu i servituda za decu, indikatore ilegalnog usvojenja, indikatore prinude na vršenje krivičnih dela za decu i odrasle, indikatore trgovine organima, indikatore trgovine ljudima u cilju korišćenja u oružanim sukobima, kao i indikatore za stručnu procenu nasilja nad decom i odraslima, te indikatore za stručnu procenu faktora rizika i snaga kod dece i odraslih. Od ukupnog broja prijava sumnje da je lice potencijalna žrtva trgovine ljudima podnetih Centru, polovina je rezultira formalnom identifikacijom, dok je 2022. godine zabeležena značajna razlika između broja žrtava trgovine ljudima koje je identifikovao Centar (62) i broja oštećenih koje su obuhvaćene krivičnim prijavama policije (24).

Opis i efekti mere: Preliminarna identifikacija, tj. prijava sumnje na trgovinu ljudima, važna je zato što predstavlja prvi korak u pristupu zaštiti za žrtve trgovine ljudima. Preliminarnu identifikaciju može da izvrši svako ko dođe u priliku da prepozna potencijalnu žrtvu. Promena kojoj ova mera teži odnosi se na proširivanje kruga subjekata osposobljenih za vršenje preliminarne identifikacije kroz razvijanje nedostajućih indikatora, kao i obuku za njihovu primenu. Centri za socijalni rad i ustanove socijalne zaštite biće posebno osnaženi za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, kao i za pružanje podrške žrtvama i osobama u riziku kojima pružaju usluge po nekom drugom osnovu. Cilj je da što manje žrtava ostane neprepoznato i van sistema podrške, ali i da se sistem identifikacije trgovine ljudima što manje opterećuje neosnovanim prijavama. Takođe, kroz ovu meru radiće se na prepoznatljivosti Centra kao ustanove socijalne zaštite koja je nadležna za identifikaciju i koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima. Posebna pažnja biće posvećena jačanju kapaciteta i kompetencija za identifikaciju potencijalnih žrtava trgovine ljudima u migrantskoj populaciji, posebno krijumčarenih migranata, što predstavlja izazov s obzirom na trend skraćivanja prosečnog trajanja njihovog zadržavanja na teritoriji Republike Srbije. Ovde je posebno od značaja razvijanje znanja za identifikaciju potencijalnih žrtava trgovine ljudima među migrantima prema karakteristikama i rizicima koji postoje na konkretnoj ruti kojom migranti prolaze. U okviru Posebnog cilja 4, biće izvršena revizija Standardnih operativnih procedura, što će takođe doprineti boljoj preliminarnoj identifikaciji žrtava trgovine ljudima, kroz unapređenje kapaciteta i kompetencija Centra.

Primena indikatora i ukupan sistem formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima koju sprovodi Centar pratiće se i prema potrebama revidirati, što će dovesti do jačanja sistema koji je na ovakav način uspostavljen osnivanjem. Cilj je da se sistem formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima koji se neprekidno razvija i dopunjuje po prvi put u celini analizira, za šta sada postoje osnove jer je najveći deo procedura za postupak identifikacije žrtava trgovine ljudima uspostavljen. Takođe, cilj ove mere je da istraži razlike koje postoje između broja identifikovanih

žrtava trgovine ljudima i broja oštećenih krivičnim delom Trgovina ljudima, kako bi se utvrdio njihov uzrok - da li je reč o očekivanoj razlici vezanoj za nadležnosti uključenih institucija ili o propustima u nekom od sistema, koji će biti usklađeni ukoliko budu prepoznati.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovno javno tužilaštvo, Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo prosvete, Ministarstvo zdravlja, organizacije civilnog društva i organizacija civilnog društva „ASTRA”

Mera 2.2: Unapređena zaštita i pomoć žrtvama trgovine ljudima

Tip mere	Institucionalno upravljачko organizaciona				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početa vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Muškarcima žrtvama trgovine ljudima dostupna je inovativna usluga smeštaja	DA/NE	Izveštaj CZŽTLj	NE	2022.	DA
Broj žrtava trgovine ljudima kojima je obezbeđen smeštaj	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	25	2022.	45

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na pomoć i podršku u svom fizičkom, psihološkom i socijalnom oporavku, što kao minimum uključuje adekvatan i siguran smeštaj, psihološku pomoć, pravnu pomoć, materijalnu pomoć, zdravstvenu zaštitu, usluge prevođenja, informacije o pravima koje imaju i dostupnim uslugama pomoći i podrške, pristup obrazovanju i tržištu rada. U pružanju pomoći i zaštite, posebna pažnja mora se posvetiti najboljem interesu deteta, kao i rodnim aspektima trgovine ljudima.

Centar je nadležan za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima. Partneri u pružanju specijalizovanih usluga pomoći za žrtve trgovine ljudima su organizacije civilnog društva „ASTRA” i UG „Atina”, koje su razvile usluge, od kojih su neke i licencirane (one za koje su razvijeni minimalni standardi). Za postupanje u odnosu na decu žrtve trgovine ljudima primarnu nadležnost ima centar za socijalni rad kao organ starateljstva. Centar nastoji da žrtvama obezbedi potrebne usluge u okviru sistema, pre svega socijalne zaštite, i kroz podršku donatora. Organizacije civilnog društva „ASTRA” i UG „Atina” svoje usluge realizuju isključivo kroz podršku donatora, a ne iz budžeta Republike Srbije.

Centar vodi Prihvatište za urgentno zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima sa kapacitetom od šest mesta, u kome mogu biti smeštene osobe ženskog pola od 16 godina starosti sa svojom decom. Deca se takođe smeštaju u domove i prihvatilišta za decu bez roditeljskog staranja i hraniteljske

porodice, dok se punoletne žrtve smeštaju i u sigurne kuće, kao i u okviru programa stanovanja uz podršku koje vodi UG „Atina”. Specijalizovan smeštaj za muškarce žrtve trgovine ljudima ne postoji, već se oni smeštaju u okviru drugih ustanova socijalne zaštite ili im se smeštaj obezbeđuje na alternativne načine. Nedostaje dugoročna smeštajna podrška u procesu reintegracije, gde kao usluga trenutno postoji samo stanovanje uz podršku organizacije civilnog društva UG „Atina”. Žrtve trgovine ljudima su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti prepoznate kao korisnici besplatne zdravstvene zaštite. One takođe pripadaju kategoriji teže zapošljivih lica, te kao takve imaju pristup intenzivnoj individualnoj podršci, kao i prioritet prilikom uključivanja u programe i mere aktivne politike zapošljavanja imajući u vidu da Vlada Republike Srbije usvaja Akcioni plan zapošljavanja za period od tri godine.

Potrebno je dodatno razviti usluge za žrtve trgovine ljudima u okviru sistema socijalne zaštite, posebno kada je reč o dugoročnoj podršci i reintegraciji.

Opis i efekti mere: Zaštita i pomoć žrtvama trgovine ljudima unaprediće se kroz izgradnju i unapređenje nedostajućih segmenata, kao i kroz specijalizaciju onih segmenata zaštite za žrtve trgovine ljudima koji postoje i realizuju se na *ad hoc* i nespecijalizovan način. Kroz realizaciju aktivnosti u okviru ove mere, obezbediće se i/ili unaprediti usluga smeštaja za žrtve trgovine ljudima, uključujući muškarce i decu. Kod smeštaja dece žrtava trgovine ljudima, posebno će se razvijati specijalizovano hraniteljstvo kao najpoželjniji vid smeštaja dece, i to kako kroz obučavanje hraniteljskih porodica, tako i kroz izmenu podzakonskog akta da bi se usluga specijalizovanog hraniteljstva za decu žrtve trgovine ljudima i formalno uredila. Centar će proširiti kapacitet Prihvatilišta za urgentno zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima i spustiti starosnu granicu za prijem korisnika, tako da odgovori na potrebu za smeštajnim zbrinjavanjem većeg kruga maloletnih žrtava trgovine ljudima u starosnoj grupaciji iz koje najveći broj žrtava trgovine ljudima dolazi. Osim toga, razvijaće se programi socijalnog uključivanja, uključujući i kroz ekonomsko osnaživanje, a do kraja programskog ciklusa izvršiće se analiza potreba za uslugama i raspoloživih usluga, i na osnovu toga izraditi preporuke za razvoj usluga koje nedostaju. Posebno će se jačati generalna podrška žrtvama trgovine ljudima, za koju Centar smatra da je najpotrebnija, a kroz razvoj saradnje na lokalnom nivou i jačanje lokalnih timova za borbu protiv trgovine ljudima iz Mere 4.1, ohrabriće se, obučiti i podržati lokalne organizacije civilnog društva za pružanje generalne podrške žrtvama trgovine ljudima u mestima u kojima one žive.

Nastaviće se sa unapređivanjem rada Centra, za šta je najvažniji korak u smislu sistemskog i održivog rešenja zakonsko uređenje kao ustanove socijalne zaštite nadležne za identifikaciju i koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima. Zatim, Centar će razviti nedostajuće pravilnike i procedure koje uređuju njegovo postupanje u pojedinim segmentima delovanja, pratiti primenu tih pravilnika i procedura i vršiti potrebna prilagođavanja. Važan aspekt unapređenja kapaciteta Centra odnosi se na jačanja kompetencija stručnih radnika i stalno stručno usavršavanje u oblastima od značaja za identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima.

Centar je nedavno obnovio svoju bazu podataka i redovno objavljuje mesečne statističke izveštaje o svom radu u oblasti identifikacije i zaštite, kao i periodične i godišnje izveštaje, koji su dostupni na njihovoj internet stranici. Kvalitet i obuhvat godišnjih izveštaja Centra se svake godine poboljšava i oni predstavljaju važan resurs za sticanje sveobuhvatne slike u ovoj oblasti. U okviru rada na unapređenju svojih kapaciteta, Centar će prilagoditi svoje izveštaje potrebama izveštavanja u okviru ovog Programa i akcionih planova koji ga prate, kako bi se stekao detaljniji uvid u obim i vrste pomoći i zaštite koje se pružaju žrtvama trgovine ljudima, te kako bi se na osnovu toga planirao razvoj i jačanje usluga i kapaciteta, i sistemski i po hitnoj osnovi.

Neophodna pretpostavka za mogućnost praktične realizacije prava zagarantovanih žrtvama trgovine ljudima je njihova blagovremena i tačna informisanost o svim procedurama kroz koje prolaze od trenutka prvog kontakta sa organom koji je izvršio preliminarnu identifikaciju. Postoji niz informativnih materijala na ovu temu, a pružanjem informacija bave se različiti subjekti, od policije i tužilaštva do Centra i organizacija civilnog društva, što je od značaja kako bi se žrtve trgovine ljudima upoznale sa svojim pravima. Standardizovani model informisanja obezbediće sistematsko pružanje usmenih i pisanih informacija pretpostavljenim i formalno identifikovanim žrtvama trgovine ljudima, na jeziku koji razumeju, po pitanju njihovih prava, dostupnih usluga koje pružaju državne institucije i specijalizovane organizacije civilnog društva i načina na koji mogu da im pristupe, što će doprineti ujednačenom i koordinisanom informisanju žrtava.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Nacionalna služba za zapošljavanje, Ministarstvo zdravlja, Komesarijat za izbeglice i migracije, organizacije civilnog društva i organizacije civilnog društva „ASTRA” i UG „Atina”

Mera 2.3: Unapređen kapacitet i kompetencije Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima

Tip mere	Regulatorna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Status i delatnost Centra uređeni su zakonom	DA/NE	Zakon o socijalnoj zaštiti	NE	2023.	DA
Usvojen Pravilnik o koordinaciji zaštite žrtava trgovine ljudima	DA/NE	Izveštaj CZŽTLj	NE	2023.	DA
Usvojen Pravilnik o identifikaciji žrtava trgovine ljudima	DA/NE	Izveštaj CZŽTLj	NE	2023.	DA

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: U prethodnom strateškom ciklusu, značajni napori i sredstva uloženi su u jačanje Centra kako bi se izgradili i ojačali njegovi kapaciteti da obavlja

poverene nadležnosti u oblasti identifikacije, koordinacije zaštite i pomoći, te obezbeđivanja prihvatilišta za hitno zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima. Takođe, Centar je dobio odgovarajući prostor za rad. Ipak, položaj i status Centra još uvek nije uređen zakonom, već on deluje na osnovu Odluke Vlade o njegovom osnivanju, Uredbe o mreži ustanova socijalne zaštite i prema sopstvenom Statutu, što ima značajne posledice po rad. Između ostalog, ovakvo uređenje Centra utiče na finansijsko poslovanje i njegov položaj u odnosu na Ministarstvo finansija. Imajući u vidu da Centar nije prepoznat u zakonu, žrtve trgovine ljudima nemaju efektivnu mogućnost da ulože žalbu na postupanje Centra ili da ospore nalaz i mišljenje o identifikaciji. Stručni radnici Centra u obe organizacione jedinice preopterećeni su jer su, osim prijave sumnje na trgovinu ljudima koje u visokom procentu dovode do otvaranja postupka identifikacije, zaduženi i za koordinaciju zaštite svih aktivnih slučajeva, što podrazumeva i žrtve koje su identifikovane ranijih godina, a kojima je i dalje potrebna pomoć i podrška.

Opis i efekti mere: Nastaviće se sa unapređivanjem rada Centra, za šta je najvažniji korak u smislu sistemskog i održivog rešenja, njegovog zakonsko uređenje kao ustanove socijalne zaštite nadležne za identifikaciju i koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima. Zatim, Centar će razviti nedostajuće pravilnike i procedure koje uređuju njegovo postupanje u pojedinim segmentima delovanja, pratiti primenu tih pravilnika i procedura i vršiti potrebna prilagođavanja. Važan aspekt unapređenja kapaciteta Centra odnosi se na jačanja kompetencija stručnih radnika i stalno stručno usavršavanje u oblastima od značaja za identifikaciju i zaštitu žrtava trgovine ljudima.

Centar je nedavno obnovio svoju bazu podataka i redovno objavljuje mesečne statističke izveštaje o svom radu u oblasti identifikacije i zaštite, kao i periodične i godišnje izveštaje, koji su dostupni na njihovoj internet stranici. Kvalitet i obuhvat godišnjih izveštaja Centra se svake godine poboljšava i oni predstavljaju važan resurs za sticanje sveobuhvatne slike u ovoj oblasti. U okviru rada na unapređenju svojih kapaciteta, Centar će prilagoditi svoje izveštaje potrebama izveštavanja u okviru ovog Programa i akcionih planova koji ga prate, kako bi se stekao detaljniji uvid u obim i vrste pomoći i zaštite koje se pružaju žrtvama trgovine ljudima, te kako bi se na osnovu toga planirao razvoj i jačanje usluga i kapaciteta, i sistemski i po hitnoj osnovi.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova

7.6. Posebni cilj 3: Unapređenje prevencije trgovine ljudima kroz podizanje svesti šire i stručne javnosti i osetljivih grupa o trgovini ljudima i radnoj eksploataciji

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (<i>pokazatelj ishoda</i>)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Broj kampanja u cilju podizanja svesti šire javnosti o problemu trgovine ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	0	2022.	2

		Izveštaji OCD			
Broj radionica u cilju informisanja dece i mladih o rizicima trgovine ljudima, posebno u smislu zloupotrebe digitalnih tehnologija i merama opreza	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	Nema podataka	2022.	60

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Vlada Republike Srbije je strateškim dokumentima i aktuelnim politikama utvrdila sledeće osetljive grupe stanovništva, koje se nalaze pod većim rizikom od socijalne isključenosti i siromaštva: osobe sa invaliditetom, deca, mladi, žene, starije osobe, Romi i Romkinje, LGBTI zajednica, neobrazovana lica, nezaposleni, izbegla i interno raseljena lica i stanovništvo koje živi u ruralnim sredinama.²¹

Prevenција trgovine ljudima podrazumeva čitav niz aktivnosti koje je potrebno sprovoditi u cilju smanjenja uticaja uzroka koji doprinose ranjivosti pojedinaca i grupa na trgovinu ljudima i obeshrabrivanje potražnje za proizvodima i uslugama nastalih eksploatacijom ljudi. Najčešći uzroci koji doprinose ulasku neke osobe u situaciju trgovine ljudima mogu biti siromaštvo, nezaposlenost, iskustvo nasilja u porodici ili zanemarivanja i odsustvo pravovremene zaštite, diskriminacija. Mnogi od ovih uzroka ranjivosti predmet su drugih planskih dokumenata, kao što je Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2020-2030, Strategija zapošljavanja za period 2021-2026, Strategija za prevenciju i zaštitu od diskriminacije za period 2022-2030, Strategija za rodnu ravnopravnost 2021-2030. i druge.

U kontekstu ovog posebnog cilja, prevencija trgovine ljudima, s posebnim naglaskom na prevenciju trgovine decom i trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije posmatra se u užem smislu, kao podizanje nivoa informisanosti i znanja za prepoznavanje trgovine ljudima i prepoznavanje znakova da se konkretna situacija može razvijati u pravcu trgovine ljudima, kao i o raspoloživim mogućnostima zaštite. Značajan aspekt ovako shvaćene prevencije trgovine ljudima je senzibilisanje društva i razbijanje brojnih stereotipa koji postoje u vezi sa trgovinom ljudima, kako bi se olakšao oporavak žrtava i njihova reintegracija nakon izlaska iz situacije trgovine ljudima.

Problem trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u Republici Srbiji prepoznat je i ranijih godina, a do sada su realizovane brojne aktivnosti usmerene na izgradnju znanja i veština pre svega inspektora za rad, ali i drugih subjekata koji mogu imati nadležnost u prepoznavanju i rešavanju konkretnih slučajeva. Ipak, potrebno je dodatno razviti sistem koji će odgovoriti na specifične zahteve prevencije i suzbijanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. U periodu 2017-2022. godine identifikovano je 46 žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Identifikovane žrtve trgovine ljudima uglavnom su bile državljani i državljanke Srbije koji su se u situaciji eksploatacije našli kroz radne migracije. Poslednjih godina veliki broj stranih radnika dolazi na rad u Srbiju u okviru različitih aranžmana. Tokom 2022. godine broj

²¹ <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/o-нама/осетљиве-групе-и-људска-права/>

stranaca koji su u Republici Srbiji boravili po osnovu rada povećao se za 72% u odnosu na 2021. godinu. Broj stranaca prisutnih po osnovu rada viši je od zvaničnih brojki, s obzirom na to da se ocenjuje da u mnogim slučajevima strani državljani rade bez radne dozvole. Zabeleženi trend povećanja obima radnih migracija nosi i povišen rizik od različitih vrsta eksploatacije koji mogu dovesti do trgovine ljudima. Od značaja za ovu oblast je i stupanje na snagu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zapošljavanju stranaca i Zakona o izmenama i dopunama Zakona o strancima koji donose brojne novine u dosadašnjoj praksi zapošljavanja stranaca, te uz potrebu da svi subjekti koji imaju bilo kakvu ulogu u zapošljavanju stranaca, uključujući i poslodavce i same radnike, budu upoznati sa specifičnostima njegove primene. Primenu pomenutih zakona potrebno je pratiti i u kontekstu sprečavanja zloupotreba i trgovine ljudima kao najekstremnijeg oblika eksploatacije. Uredba o utvrđivanju opasnog rada za decu usvojena 2017. godine, koja sadrži popis poslova koje deca nikako ne smeju da obavljaju, u postupku je izmene, a Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Inspektorat za rad u inspekcijском nadzoru koristi posebnu kontrolnu listu za nadzor u oblasti dečjeg rada. Dodatno, resorno ministarstvo za rad planira i rad na izmenama sistemskih zakona u oblasti rada i osiguranja za slučaj nezaposlenosti, kao i zakonodavnog okvira kojim će se urediti rad agencija za zapošljavanje.

Planirana promena biće ostvarena kroz sledeće četiri mere:

Mera 3.1: Jačanje odgovora na problem trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kroz aktivno uključivanje inspekcija, službenika nacionalne službe za zapošljavanje, poslodavaca, sindikata i radnika;

Mera 3.2: Podizanje svesti javnosti o problemu trgovine ljudima sa naglaskom na etičkom medijskom izveštavanju;

Mera 3.3: Unapređenje prevencije trgovine decom i mladima, s naglaskom na zloupotrebu komunikacionih i informacionih tehnologija;

Mera 3.4: Unapređenje prevencije trgovine ljudima u osetljivim grupama.

Izgradnja mehanizma za efikasno suzbijanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije izdvojena je kao posebna mera zbog njenog značaja, kako bi obim neophodnih operativnih resursa koje je potrebno izdvojiti bio vidljiv. Za efikasnu prevenciju i suzbijanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, neophodno je dodatno tematsko jačanje kompetencija organa nadležnih za istrage i krivično gonjenje, koji imaju razvijenu ekspertizu i praksu kada su u pitanju drugi oblici trgovine ljudima, kao i uključivanje subjekata koji deluju u oblasti rada i zapošljavanja, od inspekcijских organa, poslodavaca, sindikata, samih radnika i organizacija civilnog društva. Neophodno je razviti nova partnerstva i mehanizme saradnje, što će biti realizovano kroz ovaj posebni cilj, kao i kroz ostale mere koje se bave saradnjom u okviru Programa.

Značajan resurs u razvijanju sistemskog odgovora na problem trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije predstavljaju Smernice GRETA o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i Preporuke CM/Rec (2022)21 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Važno je imati u vidu da je za uspešan odgovor na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije neophodno posmatrati širi kontekst rada i zapošljavanja, kao i radnih migracija, jer suzbijanje i kažnjavanje praksi koje sadrže povrede radnih prava, kao i prava iz oblasti zapošljavanja, predstavlja najbolji oblik prevencije trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

U Republici Srbiji odvijaju se brojne inicijative i aktivnosti usmerene na prevenciju trgovine ljudima koje sprovode institucije i organizacije na nacionalnom i lokalnom nivou. Kroz realizaciju ovog posebnog cilja, preventivne aktivnosti nastaviće se i intenzivirati kroz kontinuirano jačanje kapaciteta svih subjekata i podizanja svesti opšte javnosti o trgovini ljudima, posebno dece i mladih, uključujući i ranjive kategorije migranata i dece koja se kreću bez pratnje roditelja ili staratelja, njenim oblicima, uzrocima, rizicima i načinu reagovanja u slučajevima prepoznavanja rizičnih situacija i ugroženosti pojedinaca i grupa.

Mera 3.1: Jačanje odgovora na problem trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kroz aktivno uključivanje inspekcija, Nacionalne službe za zapošljavanje, poslodavaca, sindikata i radnika

Tip mere	Institucionalno upravljačko organizaciona				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Broj prijava sumnje na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije od strane inspekcije rada	Broj (godišnje)	Izveštaj CZŽTLj	0	2022.	2
Broj obučениh inspektora za rad i tržišnih inspektora za prepoznavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije	Broj (godišnje)	Izveštaj Inspektorata za rad	NE	2022.	30

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Kod trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, inspektori za rad prvi su u poziciji da prepoznaju pretpostavljene žrtve tokom obavljanja inspeksijskog nadzora. Veliki broj inspektora za rad pohađao je osnovne i napredne obuke na temu suzbijanja trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije tokom prethodnog strateškog ciklusa. Efekat ovih obuka još uvek se ne odražava na broj prijava na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije, ali aktivno uključivanje Inspektorata za rad u programe stručnog usavršavanja i saradnju je značajno. Prema memorandumu o saradnji između Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i Vrhovnog javnog tužilaštva, Inspektorat za rad saraduje sa drugim organima na otkrivanju potencijalnih slučajeva trgovine ljudima i obavlja zajednički inspeksijski nadzor sa policijom. Inspektori za rad uključeni su u neke od lokalnih timova za borbu protiv trgovine ljudima i saraduju sa

organizacijama civilnog društva. Postoji prostor za unapređenje međusektorske saradnje koji bi rezultirao većim brojem zajedničkih aktivnosti.

Privreda i poslodavci imaju značajnu ulogu u prevenciji trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, pre svega u podizanju svesti o ovom obliku trgovine ljudima, sprečavanju radne eksploatacije u lancima snabdevanja i jačanju društvene odgovornosti preduzeća. Ipak, do sada nisu bili uključeni u preventivne aktivnosti na organizovan i koordinisan način.

Do sad su organizovane različite aktivnosti i kampanje podizanja svesti građana o rizicima i zaštiti od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, pre svega od strane organizacija civilnog društva. SOS telefon za pomoć žrtvama trgovine ljudima koji vodi organizacija civilnog društva „ASTRA” ima važnu ulogu u prevenciji trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije jer putem ovog servisa građani i građanke mogu dobiti informacije o bezbednim radnim migracijama. U okviru Nacionalne službe za zapošljavanje, pored savetnika za zapošljavanje koji pružaju informativno-savetodavnu podršku licima koja traže zaposlenje, deluje i devet migracionih servisnih centara koji svakodnevno pružaju individualnu pomoć i savetovanje migrantima i potencijalnim migrantima o rizicima ilegalne migracije i mogućnostima za zapošljavanje u okviru legalnih migracija, upućuju na relevantne lokalne institucije sa ciljem razvijanja individualnih znanja i veština i povećanja mogućnosti za zaposlenje u zemlji i inostranstvu. Zbog velikih radnih migracija, domaćih i stranih državljana, potrebno je ulagati kontinuirane napore usmerene na jačanje njihovih ličnih kapaciteta da se zaštite od trgovine ljudima i drugih oblika eksploatacije rada koji mogu rezultirati trgovinom ljudima. U tom pravcu, važno je istovremeno jačati i kapacitete organizacija civilnog društva koje rade u oblasti migracija i koje informišu migrante i ostvarivanju i drugih prava u Republici Srbiji, ali i ukazuju na rizike od različitih povreda njihovih prava.

Opis i efekti mere: Ova mera usmerena je na jačanje kompetencija inspektora za rad kao prve tačke kontakta sa pretpostavljenim žrtvama trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, radi njihovog aktivnijeg uključivanja u preventivne aktivnosti, aktivno uključivanje poslodavaca u prevenciju i suzbijanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao i na kontinuirani rad na podizanju svesti o rizicima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije među svim građanima, s naglaskom na osobama u riziku.

U oblasti inspeksijskog rada, planirano je zapošljavanje dodatnog broja inspektora za rad i njihovo obučavanje za prepoznavanje, preliminarnu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima. Značajna promena tiče se imenovanja kontakt osoba u Inspektoratu za rad za postupanje u slučajevima sumnje na trgovinu ljudima, koji će biti prva instanca kojoj drugi inspektori mogu da se obrate ako prilikom nadzora primete situacije koje sadrže elemente trgovine ljudima. Međusektorska saradnja i kapaciteti za proaktivno delovanje jačaće se kroz uspostavljanje prakse redovnih zajedničkih nadzora u sektorima koji su ocenjeni kao rizični, u kojima će učestvovati inspektori rada, policija i Centar, kao i kroz redovne operativne sastanke u cilju rešavanja izazova i razmene dobrih praksi i informacija.

Osnovaće se mreža poslodavaca za borbu protiv trgovine ljudima, čiji članovi će se obavezati da će preduzimati mere protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kako u okviru svog poslovanja, tako i u svojim lancima snabdevanja, a obezbediće i redovno informisanje i podizanje svesti svojih zaposlenih o njihovim pravima u oblasti rada i načinima za ostvarivanje tih prava. Mreža će se iz godine u godinu proširivati uključivanjem i edukacijom novih poslodavaca, a sve aktivnosti sprovodiće se u bliskoj saradnji sa nadležnim državnim organima i organizacijama civilnog društva.

Takođe, kontinuirao će se voditi informativne kampanje namenjene široj javnosti i radnicima migrantima, na više jezika, radi podizanja njihove svesti o rizicima radne eksploatacije kroz izradu i distribuciju materijala o rizicima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, a za radnike migrante posebno i o pravima u oblasti rada koje u Republici Srbiji imaju i nadležnim institucijama kojima se mogu obratiti u slučaju njihovog kršenja.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Inspektorat za rad

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnje i spoljne trgovine/Tržišna inspekcija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Pravosudna akademija Republike Srbije, Privredna komora Srbije, Unija poslodavaca Srbije, Savez samostalnih sindika i drugi sindikati, Nacionalna služba za zapošljavanje/Migracioni servisni centar i organizacije civilnog društva

Mera 3.2: Podizanje svesti javnosti o problemu trgovine ljudima sa naglaskom na etičkom medijskom izveštavanju

Tip mere	Informativno-edukativna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Rezultati istraživanja javnog mnjenja na temu upoznatosti sa problemom trgovine ljudima javno dostupni i predstavljeni široj i stručnoj javnosti, pokazuju pomak u percepciji fenomena i prepoznavanju rizika	DA/NE	Izveštaj OCD IBSSA Izveštaj OCD ASTRA	NE	2022.	DA
Broj realizovanih sufinansiranih medijskih sadržaja na temu borbe protiv trgovine ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MIT Pres kliping	3	2022.	6
Broj obučeni novinaro o primeni etičkih i profesionalnih standarda u izveštavanju o	Broj (godišnje)	Izveštaj REM	40	2022.	50

žrtava trgovine ljudima i zaštiti privatnosti i identiteta žrtava		Izveštaj MIT			
---	--	--------------	--	--	--

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Znanja i veštine predstavnika medija u pogledu potreba, načina i ograničenja izveštavanja o temama koje se tiču žrtava trgovine ljudima od velikog su značaja kako za sprečavanje sekundarne viktimizacije, tako i domenu blagovremenog i adekvatnog informisanja javnosti o problemu trgovine ljudima. Medijsko izveštavanje o trgovini ljudima nije retko, ali je potrebno unaprediti izveštavanje na način da se o ovoj temi problemski govori, uz smanjenje senzacionalističkog pristupa. Zabeleženi su slučajevi objavljivanja u medijima podataka o predmetima trgovine ljudima, uključujući i lične podatke žrtava, što narušava privatnost žrtava, a može imati posledice i po njihovu bezbednost.

Opis i efekti mere: U okviru ove mere, kontinuirano će se raditi na jačanju profesionalne etike predstavnika medija, kao i na unapređenju znanja i praktičnih veština predstavnika medija u oblasti izveštavanja o trgovini ljudima. Ministarstvo informisanja i telekomunikacija nastaviće sa sufinansiranjem medijskih sadržaja na temu trgovine ljudima, a podrška će se pružati onim medijima koji su posvećeni etičkom izveštavanju. Za pružaoce medijskih usluga i štampane medije biće organizovane obuke radi unapređenja etičkih i profesionalnih standarda u izveštavanju o trgovini ljudima i zaštiti privatnosti i identiteta žrtava trgovine ljudima. Kao značajan činilac za detaljnije planiranje aktivnosti koje će doprineti realizaciji ove mere, sprovedeće se nacionalno istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku o upoznatosti građana i građanki Republike Srbije sa problemom trgovine ljudima, kao i analiza objavljenih medijskih sadržaja na temu trgovine ljudima.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo informisanja i telekomunikacija

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Regulatorno telo za elektronske medije, Udruženja elektronskih medija, pružaoци medijskih usluga, samoregulatorna tela, izdavači medija, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, novinarska i medijska udruženja, organizacija civilnog društva „Biro za borbu protiv trgovine ljudima”, „ASTRA”, organizacije civilnog društva

Mera 3.3: Unapređenje prevencije trgovine decom i mladima, s naglaskom na zloupotrebu komunikacionih i informacionih tehnologija

Tip mere	Informativno-edukativna				
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini

Broj dece koja su učestvovala u preventivno-edukativnim radionicama i aktivnostima	Broj (godišnje)	Izveštaj NKC Ministarstvo prosvete (platforma „Čuvam te”) Izveštaj MUP Izveštaj CKS Izveštaj CZŽTLj	38712	2022.	50000
Broj poziva upućenih Nacionalnom kontakt centru za bezbednost dece na internetu	Broj (godišnje)	Izveštaj NKC	7607	2022.	8600

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Prethodnih godina, Ministarstvo prosvete preduzelo je važne korake u pravcu integracije teme prevencije trgovine decom u postojeće programe i dokumente. Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje sadrži korake koje je potrebno preduzeti u slučaju sumnje na trgovinu ljudima, a škole se podstiču da prevenciju i zaštitu od trgovine ljudima obuhvate svojim godišnjim planovima zaštite. Jedan broj prosvetnih saradnika obučen je za primenu revidiranih indikatora za preliminarnu identifikaciju dece žrtava trgovine ljudima u sistemu obrazovanja.

U okviru Nacionalne platforme za prevenciju nasilja u školama „Čuvam te” nalaze se obuke za zaposlene, učenike i roditelje, ne samo na temu prevencije trgovine ljudima, već i zloupotreba digitalnih tehnologija i digitalno nasilje.

Usled povećanog korišćenja informaciono-komunikacionih tehnologija za izvršenje krivičnog dela Trgovina ljudima, ali i iskorišćavanja dece u prostituciji i u pornografske svrhe, važnu ulogu igra i Nacionalni kontakt centar za bezbednost dece na internetu kao institucionalni mehanizam koji se bavi prevencijom i reagovanjem na ugrožavanje dece u digitalnom okruženju.

Organizacije civilnog društva i Crveni krst Srbije takođe sprovode brojne preventivno-edukativne aktivnosti namenjene deci i mladima i na temu trgovine ljudima, ali i prevencije drugih oblika nasilja i praksi koje mogu doprineti boljoj zaštiti.

Opis i efekti mere: Unapređenje prevencije iskorišćavanja dece ostvariće se kontinuiranim sprovođenjem preventivno-edukativnih aktivnosti koje su se prethodnih godina pokazale kao uspešne i razvijanjem participativnih preventivnih programa i aktivnosti u skladu sa dinamikom novih izazova, rizika i pretnji. Crveni krst Srbije nastaviće sa sprovođenjem programa borbe protiv trgovine ljudima koji se realizuje na teritoriji Republike Srbije i podrazumeva direktan preventivni rad sa velikim brojem dece. Nacionalni kontakt centar nastaviće da pruža podršku deci i roditeljima u sprečavanju nasilja u digitalnom okruženju kroz rad na pojedinačnim prijavama, radionicama, tribinama i kampanjama, kao i jačanjem kapaciteta i kompetencija

Nacionalnog kontakta centra za prepoznavanje i adekvatno upućivanje u slučajevima moguće trgovine decom i njegovo uključivanje u sve multisektorske timove koji se budu osnivali tokom realizacije Programa. Nacionalna platforma „Čuvam te” za prevenciju nasilja koje uključuje decu, promovisaće se kao sredstvo za podizanje svesti o problemu trgovine ljudima i digitalnog nasilja među decom, roditeljima i nastavnicima. Nastaviće se sa realizovanjem radionica i tribina za učenike i učenice osnovnih i srednjih škola o rizicima trgovine ljudima.

Unapređenju prevencije doprineće i aktivnosti vezane za obuke policijskih službenika, tužioca, sudija, zdravstvenih radnika, socijalnih radnika, inspektora za rad, tržišnih inspektora i drugih koji dolaze u kontakt sa decom žrtvama trgovine ljudima realizovane u okviru Posebnog cilja 1 i Posebnog cilja 2.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo prosvete

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju/centri za socijalni rad, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija/Nacionalni kontakt centar za bezbednost dece na internetu, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Crveni krst Srbije, organizacije civilnog društva i organizacija civilnog društva „ASTRA”

Mera 3.4: Unapređenje prevencije trgovine ljudima u osetljivim grupama

Tip mere	Informativno-edukativna				
	Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina
Broj romskih zdravstvenih medijatora obučeni za delovanje u oblasti prevencije trgovine ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MZ	0	2023.	35
Broj dece i mladih iz romske zajednice obuhvaćenih preventivno-edukativnim aktivnostima	Broj (godišnje)	Izveštaj MZ	0	2023.	35
Broj realizovanih medijskih preventivno-edukativnih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina	Broj (godišnje)	Izveštaj MIT	0	2022.	5
Broj edukativnih radionica osnaživanja namenjenih ženama i devojčicama u migrantskoj populaciji	Broj (godišnje)	Izveštaj KIRS Izveštaj UG „Atina”	200	2022.	320

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Posebno osetljivim grupama u kontekstu trgovine ljudima u Republici Srbiji smatraju se pripadnici romske zajednice, migranti i tražioci azila,

posebno maloletnici bez pratnje roditelja ili staratelja, kao i deca bez roditeljskog staranja, koja su u naročito osetljivom položaju u trenutku kada napuštaju ustanovu i započinju samostalni život. Mere prevencije koje mogu biti realizovane kroz aktivnosti borbe protiv trgovine ljudima imaju ograničeni efekat na umanjenje faktora koji doprinose ranjivosti ovih grupa, tako da je za efikasnu borbu protiv trgovine ljudima među ranjivim grupama potrebno saradivati u okviru drugih javnih politika u oblasti socijalne zaštite i brige o porodici, obrazovanja, zdravstvene zaštite i slično, koje su neposredno usmerene na ove faktore rizika.

Opis i efekti mere: Prevencija trgovine ljudima u osetljivim grupama biće unapređena posrednim delovanjem i osnaživanjem subjekata uključenih u druge programe podrške osetljivih grupa. Prevencija i otkrivanje trgovine ljudima u romskoj zajednici podržaće se kontinuiranim angažovanjem romskih zdravstvenih medijatora, za koje će se obezbediti obuke kako bi sprovodili prevenciju trgovine ljudima kroz informisanje svojih korisnika, prepoznavanje rizičnih situacija i upućivanje na druge nadležne organe u slučaju potrebe. Biće podržana i proizvodnja medijskih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina. U okviru programa osnaživanja dece iz romske zajednice, lica u pokretu i dece smeštene u domove za decu bez roditeljskog staranja organizovaće se i preventivne aktivnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, a podržaće se i sprovođenje socijalnih, ekonomskih i drugih mera usmerenih na ublažavanje izvora ugroženosti. Kada je reč o osetljivoj grupi dece iz migrantske populacije, sprovedeće se aktivnosti usmerene na jačanje kompetencija službenika KIRS koji rade na terenu, staratelja koji se postavljaju maloletnicima bez pratnje, kulturnih medijatora koji učestvuju u obrazovnim aktivnostima prilikom uključivanja dece iz migrantske populacije u obrazovni sistem Republike Srbije, kao i organizacija civilnog društva koje sprovode aktivnosti u centrima za azil i prihvatnim centrima.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo prosvete

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija/Sektor za informisanje i medije, Komesarijat za izbeglice i migracije, izdavači medija, organizacije civilnog društva „Dečje selo”, „ASTRA”, UG „Atina”, organizacije civilnog društva

7.7. Posebni cilj 4: Sistemski ojačana saradnja na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou radi efikasnije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima

Pokazatelji na nivou posebnog cilja (<i>pokazatelj ishoda</i>)	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Broj lokalnih timova koji su aktivno i sistemski uključeni u aktivnosti prevencije trgovine ljudima i podrške žrtvama	Broj (kumulativ)	Izveštaj MUP	3	2022.	17
Koordinacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou je	DA/NE	Izveštaj MUP Izveštaj ZG-	NE	2022.	DA

sistemska uređena i ojačana		NI			
Povećana međunarodna policijska saradnja na osnovu zaključenih protokola o saradnji	DA/NE	Izveštaj MUP	Nema podataka	2022.	DA

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Složenost i multidisciplinarnost trgovine ljudima kao društvene pojave, uz stalnu promenu pojavnih oblika i načina izvršenja, zahteva partnerstvo i saradnju na nacionalnom i međunarodnom nivou, saradnju državnih organa, organizacija i institucija sa organima lokalne samouprave, kao i partnerstvo sa organizacijama civilnog društva. Institucionalni okvir za suzbijanje trgovine ljudima na operativnom nivou i nacionalni mehanizam za upućivanje karakteriše uključenost i saradnja velikog broja subjekata. Veliki broj partnerstava je poslednjih godina formalizovan kroz potpisivanje sporazuma i memoranduma o saradnji. Koordinacija aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima ojačana je osnivanjem Kancelarije za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima u Kabinetu direktora policije, Direkcije policije Ministarstva unutrašnjih poslova i redovnim imenovanjem Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima u čijoj nadležnosti su praćenje i izveštavanje o sprovođenju planskih dokumenata. Međunarodna saradnja takođe je intenzivna, posebno međunarodna operativna policijska saradnja, ali i razmena znanja, iskustava i primera dobre prakse kroz učešće na stručnim skupovima i obukama.

Planirana promena biće ostvarena kroz sledeće tri mere:

Mera 4.1: Poboľšana borba protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou;

Mera 4.2: Ojačana sistemska saradnja i koordinacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou;

Mera 4.3: Ojačana međunarodna saradnja u odgovoru na trgovinu ljudima.

Ovaj poseban cilj usmeren je na nastavak jačanja partnerstva i horizontalne i vertikalne povezanosti u odgovoru na trgovinu ljudima na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou, kroz obezbeđivanje intenzivne saradnje državnih organa, organizacija i institucija sa organima lokalne samouprave, organizacijama civilnog društva, akademskom zajednicom, međunarodnim partnerima i svim zainteresovanim stranama.

Mera 4.1: Poboľšana borba protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou

Tip mere	Institucionalno upravljačko organizaciona i informativno-edukativna				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Broj formiranih lokalnih timova za borbu protiv trgovine ljudima	Broj (kumulativ)	Izveštaj MUP	17	2022.	20
Broj Saveta za migracije u čiji rad je uključen lokalni tim za	Broj (kumulativ)	Izveštaj KIRS	0	2022.	17

borbu protiv trgovine ljudima					
Broj izrađenih lokalnih akcionih planova za migracije koji uključuju aktivnosti u oblasti prevencije trgovine ljudima i zaštite žrtava	Broj (kumulativ)	Izveštaj KIRS	5	2022.	25

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: U oblasti saradnje na lokalnom nivou ključnu ulogu imaju lokalni timovi za borbu protiv trgovine ljudima. Lokalni timovi okupljaju predstavnike lokalnih institucija, uključujući policiju, tužilaštvo, centre za socijalni rad, zdravstvene ustanove, prosvetne ustanove, predstavnike lokalne samouprave, organizacije civilnog društva i druge. Zadatak lokalnih timova za borbu protiv trgovine ljudima je da u lokalnim zajednicama imaju efikasno učešće u prevenciji trgovine ljudima i zaštite žrtava, kao i da prate i sprovode lokalne strateške i akcione planove u cilju unapređenja delovanja u sistemu socijalne zaštite u oblasti borbe protiv trgovine ljudima.

Stepen aktivnosti lokalnih timova različit je, kao i formalni osnov njihovog postojanja. Ključni izazovi u delovanju lokalnih timova tiču se motivisanosti lokalnih samouprava da preuzmu aktivniju ulogu u aktivnostima prevencije trgovine ljudima, kao i dostupnost finansijskih sredstava za njihov rad.

Opis i efekti mere: Saradnja na lokalnom nivou biće unapređena jačanjem lokalnih timova za borbu protiv trgovine ljudima i unapređenjem saradnje lokalnih timovima sa Kancelarijom za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima. Kancelarija će, u saradnji sa drugim partnerima, podržati aktiviranje ranije osnovanih lokalnih timova koji su trenutno neaktivni, kao i osnivanje lokalnih timova u lokalnim samoupravama u kojima oni trenutno ne postoje. Lokalni timovi sprovodiće aktivnosti na osnovu plana rada. Predviđeno je i njihovo povezivanje sa savetima za migracije koji postoje u svakoj lokalnoj samoupravi, uključivanjem zajedničkih aktivnosti lokalnih timova i saveta za migracije u lokalne akcione planove za migracije. Uključivanjem aktivnosti koje se odnose na upućivanje i zaštitu žrtava trgovine ljudima u javne pozive za dodelu podsticaja za sprovođenje mera i aktivnosti neophodnih za dostizanje utvrđenih ciljeva iz oblasti upravljanja migracijama u jedinicama lokalne samouprave, omogućiće korišćenje ovih sredstava za njihovo finansiranje. Za lokalne timove organizovaće se obuke radi unapređenja njihovog znanja o različitim aspektima trgovine ljudima, a iskustva i dobre prakse razmenjivaće se kroz održavanje redovnih godišnjih sastanaka, kao i kroz bilateralne razmene i podršku između novoosnovanih lokalnih timova i lokalnih timova koji duži niz godina uspešno deluju. Osim povećanja broja lokalnih timova i njihovih aktivnosti, cilj je proširiti raspon subjekata uključenih u rad lokalnih timova, što podrazumeva i organizacije civilnog društva, u cilju kvalitetnijeg preventivnog rada, ali i izgradnje kapaciteta za pružanje podrške žrtvama u lokalnim zajednicama u kojima žrtve žive.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova/Direkcija policije/Kabinet direktora policije/Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Jedinice lokalne samouprave, lokalni timovi za borbu protiv trgovine ljudima, saveti za migracije, Komesarijat za izbeglice i migracije, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, organizacije civilnog društva

Mera 4.2: Ojačana sistemska saradnja i koordinacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou

Tip mere	Institucionalno upravljačko organizaciona				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godine
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Standardne operativne procedure za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima ažurirane	DA/NE	Tekst SOP	NE	2022.	DA

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Standardne operativne procedure za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima (u daljem tekstu SOP) izrađene su 2018. godine. SOP definiše ulogu i odgovornosti subjekata u preliminarnoj identifikaciji i upućivanju žrtava trgovine ljudima, formalnoj identifikaciji, podršci i zaštiti žrtava trgovine ljudima, pomoći i podršci žrtvama trgovine ljudima u krivičnom postupku i rešavanju imovinskopravnog zahteva, odnosno u parničnom postupku za naknadu štete i dobrovoljnom povratku žrtava trgovine ljudima. Primena SOP-a nije obavezna, već preporučena Zaključkom Saveta za borbu protiv trgovine ljudima od 25. januara 2019. godine. SOP nije ažuriran od kada je izrađen, zbog čega ne odražava promene nastale u nacionalnom mehanizmu za upućivanje, kao što je otvaranje Prihvatilišta za urgentno zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima, ažuriranje i donošenje novih indikatora za identifikaciju, okončanje procesa reorganizacije unutar Ministarstva unutrašnjih poslova. Važan faktor u uspešnom sprovođenju prethodnog planskog dokumenta i sveukupnih aktivnosti u ovoj oblasti je dugogodišnja saradnja koja postoji između državnih institucija, organa i organizacija, organizacija civilnog društva, kao i međunarodnih organizacija. Uz jačanje sistema koordinacije aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, 2021. godine uspostavljen je institut Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima, čije poslove obavlja Zaštitnik građana, zbog čega je potrebno uspostaviti efikasan mehanizam saradnje kao podršku Nacionalnom izvestiocu u obavljanju poverenih zadataka.

Opis i efekti mere: Standardne operativne procedure za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima redovno će se analizirati i ažurirati kako bi se prilagodile promenama u nacionalnom mehanizmu za upućivanje i uključivanju novih partnera. Redovno će se sprovoditi obuke za njihovu primenu na nacionalnom i lokalnom nivou, a razmotriće se i mogućnosti da se primena SOP-a učini obaveznom, čemu će najviše doprineti usvajanje posebnog zakona u oblasti trgovine ljudima o kome je detaljnije bilo reči u Meri 1.1.

Izradiće se metodologija za sistematsko vođenje podataka za potrebe Nacionalnog izvestioca u oblasti trgovine ljudima koji objavljuje redovne godišnje izveštaje. Uspostaviće se i razvijati mehanizam za blagovremeno i sveobuhvatno dostavljanje podataka Nacionalnom izvestiocu, uz mapiranje organa i organizacija od kojih se podaci prikupljaju.

Kako bi osobe koje su preživele trgovinu ljudima imale učešće u izradi i praćenju javnih politika u ovoj oblasti, osmisliće se model za njihovo učešće, uzimajući u obzir smernice i dobre prakse iz regiona i sveta i aktivnosti koje su do sada realizovane u ovoj oblasti u našoj zemlji. Učešće preživelih organizovaće se vodeći računa o njihovom najboljem interesu i na održiv način koji neće biti uzrok sekundarne viktimizacije.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova/Direkcija policije/Kabinet direktora policije/Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima/Inspektorat za rad, Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete, Zaštitnik građana/Nacionalni izvestilac u oblasti trgovine ljudima, Komesarijat za izbeglice i migracije, organizacije civilnog društva „ASTRA” i UG„Atina”

Mera 4.3: Ojačana međunarodna saradnja u odgovoru na trgovinu ljudima

Tip mere	Institucionalno upravljачko organizaciona				
	Jedinica mere	Izvor provere	Početna vrednost	Bazna godina	Ciljana vrednost u 2029. godini
Pokazatelji na nivou mere (pokazatelj rezultata)					
Broj inicijativa za potpisivanje međunarodnih protokola u oblasti borbe protiv trgovine ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	1	2022.	3
Broj razmenjenih poruka putem međunarodne policijske saradnje u vezi sa trgovinom ljudima	Broj (godišnje)	Izveštaj MUP	488	2022.	520

Pregled trenutnog stanja i ključni izazovi: Za efikasnu borbu protiv trgovine ljudima kao pojave koja ne poznaje državne granice, potrebna je intenzivna međunarodna saradnja u sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima, pružanju zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima i sprovođenje istraga i postupaka u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima. Međunarodna saradnja u krivičnim stvarima odvija se preko Ministarstva pravde i Odeljenja za međunarodnu saradnju i pravnu pomoć u Vrhovnom javnom tužilaštvu, kao i neposredno između nadležnih pravosudnih organa kada je to moguće u skladu sa primenljivim pravnim okvirom. Krajem 2019. godine Republika Srbija potpisala je sporazum sa Eurodžastom i kroz tu saradnju učestvuje u zajedničkim istražnim timovima sa drugim državama članicama. Međunarodna saradnja na

operativnom nivou sa Interpolom, Europolom i SELEK odvija se preko Ministarstva unutrašnjih poslova. Godine 2021. ratifikovan je Sporazum o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima sa Republikom Severnom Makedonijom, u okviru koje se organizuju redovni operativni sastanci. Predstavници državnih institucija i organizacija civilnog društva redovno učestvuju u razmeni znanja, iskustava i dobrih praksi kroz učešće na događajima koje organizuju međunarodne organizacije i mreže.

Opis i efekti mere: Bilateralni sporazumi o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima su značajan instrument za uspešno suzbijanje trgovine ljudima međunarodnog karaktera. U vezi sa tim, biće pokrenute inicijative za potpisivanje protokola o saradnji u ovoj oblasti sa Republikom Slovenijom, Republikom Bugarskom, Republikom Mađarskom i Bosnom i Hercegovinom. Sprovedeće se analiza potreba za zaključivanje dodatnih protokola o saradnji u oblasti trgovine ljudima na međunarodnom nivou, uzimajući u obzir podatke o najčešćim zemljama eksploatacije državljana Republike Srbije, kao i o zemljama porekla najvećeg broja radnika migranata koji dolaze u Republiku Srbiju, te će se, u skladu sa nalazima analize inicirati aktivnost jačanja međunarodne saradnje. Primena zaključenih sporazuma kontinuirano će se pratiti, a sa državama sa kojima su zaključeni sporazumi, redovno će se održavati sastanci u cilju jačanja kapaciteta, razmene iskustava i primera dobre prakse, prepoznavanja trendova i realizovanja zajedničkih aktivnosti. Nastaviće se kontinuirana međunarodna policijska saradnja putem Interpola, Europola, Eurodžasta, Selek centra i drugih organizacija, razmenom informacija, koordinacijom aktivnosti, osnivanjem zajedničkih istražnih timova i drugim aktivnostima u cilju suzbijanja međunarodne trgovine ljudima.

Institucija nadležna za sprovođenje mere: Ministarstvo unutrašnjih poslova/Direkcija policije/Kabinet direktora policije/Kancelarija za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima

Institucije učesnici u sprovođenju mere: Vrhovno javno tužilaštvo, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

8. Sprovođenje, praćenje, izveštavanje i ocenjivanje

Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. godine donosi se zajedno sa Akcionim planom za period 2024-2026. godine radi njegovog sprovođenja. Akcioni plan sadrži četiri posebna cilja, mere, aktivnosti, pokazatelje učinka, nosioce aktivnosti, troškove i izvore finansiranja.

Za potrebe sprovođenja, praćenja, izveštavanja i ocenjivanje Programa i Akcionog plana ministar unutrašnjih poslova obrazovaće Radnu grupu.

Radnu grupu vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova preko Kancelarije za koordinaciju aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, a u njenom radu učestvuju predstavnici državnih organa, organizacija i institucija, kao i organizacije civilnog društva koji su određeni za partnere u sprovođenju aktivnosti u skladu sa svojim nadležnostima.

Zadatke Radne grupe bliže se definiše Rešenjem ministra unutrašnjih poslova.

Radna grupa sastaje se u punom sastavu najmanje jednom godišnje, kao i u tematskim podgrupama okupljenim oko realizacije posebnih ciljeva najmanje dva puta godišnje. Na prvom sastanku Radne grupe biće definisan model izveštavanja organa koji sprovode aktivnosti predviđenih Programom i Akcionim planom.

Radna grupa dostavlja izveštaj ministru unutrašnjih poslova o rezultatima sprovođenja Programa, a Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao predlagač, unosi u Jedinostveni informacioni sistem za planiranje, praćenje sprovođenja, koordinaciju javnih politika i izveštavanje (JIS) strukturu Programa i Akcionog plana. Institucije odgovorne za sprovođenje mera i aktivnosti unose u JIS podatke o realizaciji ciljeva, mera i aktivnosti radi pripreme godišnjih izveštaja. Ministarstvo unutrašnjih poslova kao predlagač Programa, izveštavaće Vladu preko organa državne uprave nadležnog za koordinaciju javnih politika o sprovođenju Akcionog plana na godišnjem nivou u roku od 120 dana od isteka prethodne kalendarske godine. Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova podneće Vladi izveštaj o rezultatima sprovođenja Programa po isteku treće kalendarske godine od usvajanja Programa i finalni izveštaj o sprovođenju programa, najkasnije šest meseci nakon isteka primene Programa.

Akcioni plan biće revidiran po potrebi kako bi se osigurao fleksibilan okvir za suočavanje sa novim izazovima u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Nakon isteka perioda implementacije pristupiće se, na osnovu nalaza interne evaluacije, izradi novog ili reviziji postojećeg Akcionog plana u zavisnosti od stepena realizacije aktivnosti.

9. Procena finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje Programa i analiza finansijskih efekata

Sredstva za sprovođenje Programa obezbeđivaće se iz različitih izvora i to: iz budžeta Republike Srbije, budžeta lokalnih samouprava i iz sredstava donatora, odnosno putem programa i projekata koji će se usvojiti i realizovati na osnovu ovog programa i njenog akcionog plana.

Sva sredstva predviđena za realizaciju aktivnosti u pratećem akcionom planu za period 2024 - 2026. godinu, kao i onima koji će biti pripremljeni za period do 2029. godine, planirana su u okviru budžeta relevantnih i nadležnih ministarstava, budžetskih korisnika, u nacionalnom budžetu, kao i u budžetima lokalnih samouprava.

Za određeni broj mera za koje su troškovi procenjeni, ali sredstva nisu jasno opredeljena, će se nakon usvajanja Programa i pripadajućeg Akcionog plana pristupiti daljem planiranju izvora finansiranja ovih mera, kao i u skladu sa bilansnim mogućnostima budžeta Republike Srbije.

Implementacija mera predviđenih Programom i prvim trogodišnjim akcionim planom neće imati uticaja na međunarodne finansijske obaveze države, zato što zaduživanje nije planirano.

U nastavku je tabelarni prikaz procene finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje Akcionog plana za period 2024-2026. godine, koji su iskazani po merama, godinama i ukupno.

Poseban cilj 1: Unapređena efikasnost krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog dela trgovine ljudima uz obezbeđivanje pristupa pravdi i procesne zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece tokom krivičnog postupka				
Mera 1.1: Unapređenje normativnog okvira za suzbijanje trgovine ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	2.160.000	1.440.000	1.440.000	5.040.000
Mera 1.2: Unapređenje i jačanje sistema otkrivanja i procesuiranja krivičnog dela trgovina ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	0	0	0	0
Mera 1.3: Unapređenje stručnog znanja policijskih službenika, javnih tužilaca i sudija u cilju efikasnijeg postupanja u vezi sa krivičnim delom Trgovina ljudima i procesne zaštite žrtava, posebno žena i dece				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	4.263.000	2.856.840	2.856.840	9.976.680
Donatorska sredstva	500.000	0	0	500.000
Mera 1.4: Unapređenje pristupa pravdi i zaštite žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece, tokom istrage i sudskog postupka				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	720.000	1.891.800	1.891.800	4.503.600
Mera 1.5: Prevencija trgovine decom kroz unapređenje sistema za hitno obaveštavanje javnosti u slučaju nestanka maloletnog lica – „Pronadi me”				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	800.000	850.000	900.000	2.550.000
Ukupna finansijska sredstva za Poseban cilj 1.				
UKUPNO po godini (budžetska sredstva)	7.943.000	7.038.640	7.088.640	22.070.280
UKUPNO po godini	500.000	0	0	500.000

(donatorska sredstva)				
UKUPNO (budžetska i donatorska sredstva)	8.443.000	7.038.640	7.088.640	22.570.280

Poseban cilj 2: Unapreden kvalitet zaštite pretpostavljenih žrtava i žrtava trgovine ljudima, posebno žena i dece				
Mera 2.1: Unapreden sistema identifikacije žrtava trgovine ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	4.280.000	1.680.000	1.680.000	7.640.000
Donatorska sredstva (Donacija ne prolazi kroz budžet)	1.000.000	0	0	1.000.000
Donatorska sredstva KIRS (06)	450.000	450.000	450.000	1.350.000
Mera 2.2: Unapredena zaštita i pomoć žrtvama trgovine ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	2.600.000	3.100.000	0	5.700.000
Donatorska sredstva	3.000.000	0	0	3.000.000
Mera 2.3: Unapređenje kapaciteta i kompetencija Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	2.000.000	0	0	2.000.000
Donatorska sredstva	4.000.000	0	0	4.000.000
Ukupna finansijska sredstva za Poseban cilj 2.				
UKUPNO po godini (budžetska sredstva)	8.880.000	4.780.000	1.680.000	15.340.000
UKUPNO po godini (donatorska sredstva)	8.450.000	450.000	450.000	9.350.000
UKUPNO (budžetska i donatorska sredstva)	17.330.000	5.230.000	2.130.000	24.690.000

Poseban cilj 3: Unapređena prevencije trgovine ljudima kroz podizanje svesti šire i stručne javnosti i osetljivih grupa o trgovini ljudima i radnoj eksploataciji				
Mera 3.1: Jačanje odgovora na problem trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kroz aktivno uključivanje inspekcija, Nacionalne službe za zapošljavanje, poslodavaca, sindikata i radnika				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	360.000	714.360	1.649.360	2.723.720
Mera 3.2: Podizanje svesti javnosti o problemu trgovine ljudima sa naglaskom na etičkom medijskom izveštavanju				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	2.700.000	2.400.000	1.700.000	6.800.000
Donatorska sredstva	2.350.000	0	0	2.350.000
Sopstvena sredstva REM	87.000	92.000	97.000	276.000
Mera 3.3: Unapređenje prevencije trgovine decom, s naglaskom na zloupotrebi komunikacionih i informacionih tehnologija				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	500.000	500.000	500.000	1.500.000
Mera 3.4: Unapređenje prevencije trgovine ljudima u osetljivim grupama				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	930.000	1.530.000	930.000	3.390.000
Donatorska sredstva	7.600.000	5.000.000	0	12.600.000
Ukupna finansijska sredstva za Poseban cilj 3.				
UKUPNO po godini (budžetska sredstva)	4.490.000	5.144.360	4.779.360	14.413.720
UKUPNO po godini (donatorska sredstva)	9.950.000	5.000.000	0	14.950.000
UKUPNO po godini (sredstva REM)	87.000	92.000	97.000	276.000

UKUPNO (budžetska i donatorska sredstva)	14.527.000	10.236.360	4.876.360	29.639.720
---	------------	------------	-----------	------------

Poseban cilj 4: Sistemski ojačana saradnja na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou radi efikasnije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima				
Mera 4.1: Poboľšana borba protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	2.080.000	2.080.000	2.080.000	6.240.000
Donatorska sredstva	2.500.000	1.250.000	1.250.000	5.000.000
Mera 4.2: Ojačana sistemska saradnja i koordinacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	350.000	315.000	315.000	980.000
Mera 4.3: Ojačana međunarodna saradnja u odgovoru na trgovinu ljudima				
Izvor finansiranja mere	Ukupna procenjena finansijska sredstva u din.			
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
Budžet Republike Srbije	0	0	0	0
Ukupna finansijska sredstva za Poseban cilj 4.				
UKUPNO po godini (budžetska sredstva)	2.430.000	2.395.000	2.395.000	7.220.000
UKUPNO po godini (donatorska sredstva)	2.500.000	1.250.000	1.250.000	5.000.000
UKUPNO (budžetska i donatorska sredstva)	4.930.000	3.645.000	3.645.000	12.220.000

Ukupna finansijska sredstva za sprovođenje Akcionog plana za period 2024-2026. godine				
	U 2024. godini	U 2025. godini	U 2026. godini	Ukupno
UKUPNO po godini (budžetska sredstva)	23.743.000	19.358.000	15.943.000	59.044.000
UKUPNO po godini (donatorska sredstva)	21.400.000	6.700.000	1.700.000	29.800.000
UKUPNO po godini (sredstva REM)	87.000	92.000	97.000	276.000
UKUPNO	45.230.000	26.150.000	17.740.000	89.120.000

10. Završni deo

Akcioni plan za sprovođenje Programa za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2026. godine, sastavni je deo Programa za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. godine.

Ovaj program objavljuje se na internet stranici Vlade, internet stranici Ministarstva unutrašnjih poslova i portalu e-Uprave, u roku od sedam radnih dana od dana usvajanja.

Ovaj program objaviti u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

05 Broj: 021-2412/2024-1

U Beogradu, 20. marta 2024. godine

V L A D A

PRVI POTPREDSEDNIK VLADE

Ivica Dačić

11. Prilozi

Prilog 1 – Spisak skraćenica

MOR – Međunarodna organizacija rada

AZ - Akademska zajednica

AKS/AA - Adokatska komora Srbije/Advokatska akademija

VJT - Vrhovno javno tužilaštvo

VS - Vrhovni sud

GU BG - Gradska uprava za grad Beograd

EU - Evropska unija

ZG-NI - Zaštitnik građana – nacionalni izvestilac u oblasti trgovine ljudima

IOM - Međunarodna organizacija za migracije

JLS - Jedinica lokalne samouprave

JLS/LT - Jedinica lokalne samouprave/Lokalni timovi

JLS/SM - Jedinica lokalne samouprave/Saveti za migracije

JLS/SM i LT - Jedinica lokalne samouprave/Saveti za migracije i Lokalni timovi

KIRS - Komesarijat za izbeglice i migracije

MBPD - Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju

MBPD/CSR - Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju/Centar za socijalni rad

MGSI - Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

MDULS - Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave

MEI - Ministarstvo za evropske integracije

MZ - Ministarstvo zdravlja

MIT - Ministarstvo informisanja i telekomunikacija

MIT/NKC - Ministarstvo informisanja i telekomunikacija/Nacionalni kontakt centar

MIT/SIM - Ministarstvo informisanja i telekomunikacija/Sektor za informisanje i medije

MLjMPDD - Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

MPRAVDE - Ministarstvo pravde

MPROSVETE - Ministarstvo prosvete

MRZBSP - Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

MRZBSP/IR - Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/Inspektorat za rad

MRZBSP/CZŽTLj - Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja/ Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

MSP - Ministarstvo spoljnih poslova

MTO - Ministarstvo turizma i omladine

MUP - Ministarstvo unutrašnjih poslova

MUP/SBPVTK - Ministarstvo unutrašnjih poslova/Služba za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

MUST - Ministarstvo unutrašnje i spoljne trgovine

MUST/TI - Ministarstvo unutrašnje i spoljašnje trgovine/Tržišna inspekcija

NMU - Novinarska i medijska udruženja

NSZ - Nacionalna služba za zapošljavanje

OCD – Organizacije civilnog društva

OCD „ASTRA” – Organizacija civilnog društva „ASTRA”

OCD „IBSSA” – Organizacija civilnog društva „Biro za borbu protiv trgovine ljudima”

OCD „CNZD” – Organizacija civilnog društva „Centar za nestalu i zlostavljaju decu”

PARS – Pravosudna akademija Republike Srbije

PKAPS sa Odeljenjima – Prekršajni apelacioni sud sa Odeljenjima

PKS - Privredna komora Srbije

PTVTK - Posebno tužilaštvo za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

REM - Regulatorno telo za elektronske medije

SBPOK - Služba za borbu protiv organizovanog kriminala

SE - Savet Evrope

SOP - Standardne operativne procedure

SSSS - Savez samostalnih sindikata Srbije

TOK - Tužilaštvo za organizovani kriminal

UG „Atina” - Udruženje građana „Atina”

UGP - Uprava granične policije

UEM - Udruženje elektronskih medija

UKP - Uprava kriminalističke policije

UPS - Unija poslodavaca Srbije

CKS - Crveni krst Srbije

Prilog 2 - Relevantni međunarodni standardi

Republika Srbija prihvatila je veliki broj međunarodnih dokumenata koji su od neposrednog značaja za oblast suprotstavljanja trgovini ljudima, posebno ženama i decom, i zaštiti žrtava:

Univerzalni instrumenti

a) Ujedinjene nacije

Uz **Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima**, koja u članu 4. propisuje da se niko ne sme držati u ropstvu ili potčinjenom položaju, kao i da su ropstvo i trgovina robljem zabranjeni u svim oblicima, **Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima**²² koji zabranu ropstva, trgovine robljem, potčinjenosti i prisilnog i obaveznog rada propisuje u članu 8, te **Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena**²³ kao prvog međunarodnopravnog instrumenta koji na sveobuhvatan način garantuje ljudska prava žena u svim oblastima društvenog života, a u članu 6. zahteva od država članica da preduzmu sve odgovarajuće mere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama, kao i iskorišćavanja prostitucije žena, najvažniji instrument Ujedinjenih nacija u oblasti borbe protiv trgovine ljudima je **Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom** koji je dopunjuje.²⁴

Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom (Protokol iz Palerma) daje prvu opštu definiciju pojma „trgovine ljudima”, koja je preuzeta u kasnije usvojenim međunarodnim instrumentima i mnogim nacionalnim krivičnim zakonima. Pojam trgovine ljudima određen je tako da obuhvati najrazličitije oblike eksploatacije ljudskih bića od strane organizovanih kriminalnih grupa, a posebno kada postoji prinuda ili transnacionalni aspekt, a pristanak žrtve na eksploataciju bez značaja je ukoliko se utvrdi da je korišćeno neko od sredstava izvršenja sadržano u definiciji dela. Protokol iz Palerma za cilj ima prevenciju i suzbijanje ovog krivičnog dela, kao i uspostavljanje međunarodne saradnje u tu svrhu. Odredbe Protokola uređuju oblast prevencije, istrage i krivičnog gonjenja trgovine ljudima i srodnih krivičnih dela, kao i zaštite žrtava, vodeći računa o ravnoteži između mera usmerenih na kontrolu kriminala i mera zaštite žrtava.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta²⁵ garantuje ljudska prava i zaštitu osobama mlađim od 18 godina, i zasnovana je na četiri osnovna principa: nediskriminaciji, poštovanju najboljeg interesa deteta, pravu na život, preživljavanju i razvoju, kao i na uvažavanju stavova deteta. Od značaja za suprotstavljanje trgovini decom je i pravo deteta na zaštitu od ekonomske eksploatacije i poslova koji su opasni za dete, kao i svih oblika seksualnog izrabljivanja i seksualne zloupotrebe, uključujući navođenje ili prisiljavanje deteta da učestvuje u nezakonitim

²²Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење овог пакта 12. марта 2001. године.

²³Zakon o ratifikaciji Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 11/81. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење ове конвенције 12. марта 2001. године.

²⁴Zakon o ratifikaciji Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 6/2001.

²⁵Zakon o ratifikaciji Конвенције Уједињених нација о правима детета „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97”. Након одрицања од континуитета са Социјалистичком Федеративном Републиком Југославијом и давања сукцесорске изјаве, Република Србија је прихватила важење ове конвенције 4. октобра 2001. године.

seksualnim aktivnostima; eksploatatorsko korišćenje dece u prostituciji ili drugim nezakonitim seksualnim radnjama; i eksploatatorsko korišćenje dece u pornografskim radnjama. Zatim, Konvencija obavezuje države članice da preduzmu sve mere za sprečavanje nasilnog odvođenja, prodaje ili trgovine decom, kao i da zaštite dete od svih drugih oblika eksploatacije.

Fakultativni protokol o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji²⁶ donesen je zbog neophodnosti da se, radi daljeg postizanja ciljeva Konvencije o pravima deteta, prošire mere koje države ugovornice treba da preduzmu kako bi garantovale zaštitu deteta od prodaje dece, dečje prostitucije i dečje pornografije, uz dodatno određivanje značenja ovih pojmova, postavljanje standarda za međunarodnu policijsku saradnju i obavezu usvajanja odgovarajućih mera za zaštitu prava i interesa dece žrtava postupaka zabranjenih Protokolom.

b) Međunarodna organizacija rada

Konvencija br. 29 o prinudnom radu²⁷ iz 1930. godine zabranjuje sve oblike prinudnog ili obaveznog rada koji se određuje kao svaki rad ili usluga koji se od neke osobe zahteva pod pretnjom bilo kakve kazna i na koji ta osoba nije dobrovoljno pristala, te navodi izuzetke od ove definicije i pravila po kojima se oni mogu primeniti. Konvencija zahteva od svojih potpisnica da se prinudni ili obavezni rad koji se protivzakonito zahteva kriminalizuje i adekvatno i strogo kažnjava. Definicija prinudnog rada iz ove Konvencije značajna je za određivanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije jer na nju upućuju svi savremeni pravni instrumenti, od Evropske konvencije o ljudskim pravima do Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

Konvencija br. 105 o ukidanju prinudnog rada²⁸ iz 1957. godine zabranjuje prinudi i obavezni rad koji se koristi kao mera prinude ili političkog vaspitanja ili sankcija prema licima koja imaju ili izražavaju neka politička mišljenja ili ispoljavaju svoje protivljenje ustanovljenom ideološko-političkom, socijalnom ili ekonomskom stanju, kao metod mobilisanja ili korišćenja radne snage u svrhu ekonomskog razvoja, ili kao mera radne discipline.

Protokol uz Konvenciju br. 29 o prinudnom radu iz 2014. godine²⁹, koji Republika Srbija još nije ratifikovala, potvrđuje definiciju prinudnog rada iz 1930. godine i ima za cilj da unapredi mere za prevenciju, zaštitu i naknadu štete, kao i da pojača napore radi eliminacije svih oblika prinudnog rada, uključujući trgovinu ljudima.

Konvencija br. 182 o najgorim oblicima dečjeg rada³⁰ iz 1999. godine, obavezuje potpisnice da preduzmu hitne i efikasne mere kako bi obezbedile da se najgori oblici dečjeg rada pod hitno zabrane i eliminišu. Najgori oblici dečjeg rada obuhvataju sve oblike ropstva ili običaja sličnih

²⁶Zakon o ratifikaciji Fakultativnog protokola o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji uz Konvenciju o pravima deteta, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 7/2002.

²⁷Zakon o projektu Konvencije o prinudnom ili obaveznom radu, „Службене новине Краљевине Југославије”, бр. 297-CXI/1932.

²⁸Zakon o potvrđivaњу Konvencije МОР број 105 која се односи на укидање принудног рада, „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 13/2002.

²⁹ https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:P029

³⁰Zakon o potvrđivaњу Konvencije МОР број 182 o najgorim oblicima dečjeg rada i препоруке МОР број 190 o забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика деčјег рада, „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори”, бр. 2/2003.

ropstvu, kao što su prodaja ili krijumčarenje dece, dužničko ropstvo i kmetstvo i prinudni ili obavezni rad, uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje dece za učešće u oružanim sukobima, zloupotreba dece u prostituciji, proizvodnji pornografije ili za pornografske predstave, zloupotreba dece u nedozvoljenim aktivnostima, naročito za proizvodnju i krijumčarenje droge, kao i rad koji je, po svojoj prirodi i okolnostima u kojima se obavlja, verovatno štetan po zdravlje, bezbednost ili moral dece.

c) Agenda Ujedinjenih nacija o održivom razvoju do 2030.

Iako nije pravno obavezujući akt, važne smernice za delovanje na planu suprotstavljanja trgovini ljudima pruža Agenda Ujedinjenih nacija o održivom razvoju do 2030. godine³¹. Borba protiv trgovine ljudima od naročite je važnosti za realizaciju sledećih ciljeva održivog razvoja: 5. cilj: „Rodna ravnopravnost: postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice” (5.2. Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i devojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije i 5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečiji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija), i 8. cilj: „Dostojanstven rad i ekonomski rast: promovirati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve” (8.7 Preduzimanje hitnih i efikasnih mera za iskorenjivanje prisilnog rada; okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima i obezbediti zabranu i otklanjanje najgorih oblika dečijeg rada, uključujući regrutovanje i korišćenje dece vojnika, a do 2025. okončati dečiji rad u svim njegovim oblicima i 8.8. Zaštititi radna prava i promovirati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno žene migrante, i one koji rade opasne poslove).

Evropski instrumenti

Pored univerzalnih standarda u oblasti suprotstavljanja trgovini ljudima i zaštite žrtava, za Republiku Srbiju su od naročitog značaja međunarodni instrumenti, doneti pod okriljem dve regionalne organizacije: Saveta Evrope i Evropske unije.

a) Savet Evrope

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³², usvojena 1950. godine, garantuje uživanje građanskih i političkih prava. Ovom Konvencijom se, između ostalog,

³¹<https://sdg.indikatori.rs/>

³²Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmeњene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi Protokol uz њu, Protokola broj 6 uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, („Службени лист СЦГ– Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - исправка и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/10 и 10/15).

zabranjuje ropstvo i prinudni rad (član 4). Na osnovu ove Konvencije ustanovljen je Evropski sud za ljudska prava, koji je u svojoj juresprudenciji uspostavio relevantne standarde u oblasti zaštite od trgovine ljudima, čija zabrana se posmatra u kontekstu zabrane ropstva i prinudnog rada.

Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima³³, usvojena 2005. godine, propisuje minimalne standarde za suprotstavljanje trgovini ljudima i obezbeđuje snažnu zaštitu prava žrtava. Kroz sveobuhvatni pristup, Konvencija se primenjuje na sve oblike trgovine ljudima, bez obzira na to da li je povezana sa organizovanim kriminalom ili ne, kao i bez obzira na to da li se odvija unutar granica jedne države ili prekogranično, te zaštitu garantuje svim žrtvama – ženama, muškarcima i deci. Konvencija naglasak stavlja na zaštitu žrtava, a trgovinu ljudima definiše kao povredu ljudskih prava i krivično delo protiv ljudskog dostojanstva i integriteta. Žrtvama trgovine ljudima garantuje se niz prava, pre svega pravo da budu identifikovane kao žrtve, pravo na zaštitu i pomoć, pravo na period za oporavak i razmišljanje od najmanje 30 dana, pravo na obnovljivu dozvolu boravka i pravo na naknadu pretrpljene štete. U okviru Konvencije uspostavljen je sistem za praćenje ispunjenja obaveza koje iz nje proizilaze za ugovornice, a praćenje vrši GRETA – Grupa eksperata za borbu protiv trgovine ljudima kroz periodične izveštaje, kao Komitet strana ugovornica.

Konvencija Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog nasilja i iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarot konvencija)³⁴, usvojena je 2007. godine kao prvi regionalni sporazum posebno posvećen sprečavanju i borbi protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja dece, zaštiti prava dece žrtava i unapređenju nacionalne i međunarodne saradnje u borbi protiv seksualnog iskorištavanja, uz primenu načela ekstrateritorijalnosti. Prekršaji čiju inkriminaciju Konvencija zahteva, bez obzira na to da li se vrše radi komercijalne dobiti ili ne, predstavljaju minimalni konsenzus, kako bi se sprečilo da učinioci izaberu da krivično delo izvrše u državama koje imaju blaže propise, ali ugovornice se podstiču da unutar domaćeg pravnog okvira uspostave više standarde. Lanzarot konvencija prvi je međunarodni pravni instrument koji zahteva kriminalizaciju tzv. *grooming*-a, tj. nagovaranje dece u seksualne svrhe, koje je naglo poraslo zahvaljujući razvoju informaciono-komunikacionih tehnologija. Primenu Konvencije prati Komitet strana (Lanzarot komitet).

b) Evropska unija

Republika Srbija stekla je status kandidata za pristupanje Evropskoj uniji 1. marta 2012. godine i standardi ustanovljeni u okviru Evropske unije još uvek za nju nisu pravno obavezujući, ali predstavljaju važan putokaz u procesu harmonizacije propisa sa pravom Evropske unije i preduslov za sticanje njenog punopravnog članstva.

³³Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 19/2009.

³⁴Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 1/2010.

U pravu Evropske unije, trgovina ljudima smatra se ozbiljnom povredom osnovnih prava i zabranjena je članom 5. Povelje Evropske unije o ljudskim pravima³⁵, a prema članu 83. Sporazuma o funkcionisanju Evropske unije³⁶ smatra se teškim oblikom organizovanog kriminala.

Ključni pravni akt Evropske unije za suprotstavljanje trgovini ljudima i zaštitu žrtava je **Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava**³⁷. Kroz pristup koji je utemeljen na ljudskim pravima, u svom središtu ima žrtvu i uzima u obzir rodne aspekte trgovine ljudima i posebnu situaciju i potrebe dece žrtava, Direktiva 2011/36/EU uspostavlja minimalna pravila za inkriminaciju trgovine ljudima i određivanje sankcija, sadrži zajedničke odredbe za jačanje zaštite, pomoći i podrške žrtvama, kao i za prevenciju trgovine ljudima, te navodi ključne subjekte suprotstavljanju trgovini ljudima.

Direktiva 2011/36/EU trenutno je u procesu izmena i dopuna, kroz koji će, između ostalog, prinudni brak i protivzakonito usvojenje biti određeni kao oblici eksploatacije u kontekstu trgovine ljudima, zloupotreba informaciono-komunikacionih tehnologija biće izričito prepoznata kao način izvršenja trgovine ljudima, obavezno kažnjavanje biće uvedeno za pravna lica odgovorna za trgovinu ljudima, biće uvedena obaveza uspostavljanja nacionalnog mehanizma za upućivanje, kriminalizovaće se svesno korišćenje usluga žrtava trgovine ljudima i formalizovaće se godišnje prikupljanje podataka o trgovini ljudima na nivou Evropske unije.

Direktiva kojom se uspostavlja minimalni standardi o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta 2012/29/EU (Direktiva o pravima žrtava)³⁸ uspostavlja minimalne standarde u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom za žrtve krivičnih dela i osigurava da su sve žrtve krivičnih dela prepoznate i da se sa njima postupa s poštovanjem. Direktiva uređuje pravo žrtava i članova njihovih porodica na informacije, podršku i zaštitu, kao i procesna prava žrtava u krivičnom postupku, a države članice u obavezi su da obezbede odgovarajuću obuku o potrebama žrtava za sve službenike koji mogu doći u kontakt sa žrtvama. Prava žrtava kriminaliteta garantovana Direktivom o pravima žrtava uključuju, između ostalog, pravo na dobijanje informacija od prvog kontakta s nadležnim organom, pravo na dobijanje informacija o svom predmetu, pravo na usmeno i pisano prevođenje, pravo na pristup službama za podršku žrtvama, pravo na odluku o naknadi štete od strane izvršioca krivičnog dela u okviru krivičnog postupka, pravo na zaštitu žrtava tokom istrage i krivičnog postupka, pravo na zaštitu privatnosti, uz pojedinačnu procenu žrtava radi utvrđivanja posebnih potreba zaštite i posebnu zaštitu dece žrtava.

Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorišćavanja dece i dečje pornografije³⁹ ima za cilj unapređenje zaštite dece od seksualnog zlostavljanja i

³⁵https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj

³⁶https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/ugovor_eu.pdf

³⁷Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA

³⁸Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

³⁹Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA.

seksualne eksploatacije kroz mere prevencije, zaštitu dece žrtava i krivično gonjenje izvršioca krivičnog dela.

Strategija Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2021-2025.⁴⁰ pruža sveobuhvatan odgovor na problem trgovine ljudima utvrđujući četiri prioritete oblasti delovanja: (1) smanjenje potražnje koja generiše trgovinu ljudima, (2) ometanje kriminalnog modela kako bi se zaustavila eksploatacija žrtava, (3) zaštita, podrška i osnaživanje žrtava, posebno žena i dece, (4) međunarodna dimenzija trgovine ljudima. U Strategiji se predlažu konkretne mere, koje će se osmisliti uz puno poštovanje osnovnih prava, za ranu identifikaciju i sprečavanje trgovine ljudima, za krivično gonjenje učinilaca, putem kojih bi krivično delo trgovine ljudima od niskorizičnog i visokoprofitnog postalo visokorizično i niskoprofitno, kao i za zaštitu žrtava i pomoć žrtvama da se reintegrišu u društvo.

Pošto je trgovina ljudima oblik organizovanog kriminala, ova strategija usko je povezana sa **Strategijom EU za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2021-2025**⁴¹. Iako se sveobuhvatni prioriteti i ključne mere Strategije EU za borbu protiv organizovanog kriminala primenjuju na trgovinu ljudima, Strategija za borbu protiv trgovine ljudima služi kao odgovor za posebne aspekte ovog krivičnog dela.

Strategija EU o pravima žrtava za period 2020-2025.⁴² teži da osigura da sve žrtve svih krivičnih dela, bez obzira na to pod kakvim okolnostima i gde na teritoriji Evropske unije da su se dogodila, mogu u potpunosti ostvariti svoja prava kroz aktivnosti koje će sprovođivati Evropska komisija, države članice i civilno društvo. Strategija je istovremeno usmerena na osnaživanje žrtava kriminaliteta i zajednički rad na ostvarivanju prava žrtava kroz pet prioriteta oblasti: efektivna komunikacija sa žrtvama i sigurno okruženje u kome žrtve prijavljuju krivično delo, unapređenje podrške i zaštite najranjivijih žrtava; olakšavanje pristupa naknadi štete, jačanje saradnje i koordinacije svih relevantnih subjekata i jačanje međunarodne dimenzije prava žrtava.

Strategija EU o pravima deteta⁴³ daje okvir za delovanje Evropske unije u cilju bolje promocije i zaštite prava deteta, uz intenzivnu participaciju dece. Kao prioritete oblasti delovanja izdvojeni su: participacija u političkom i demokratskom životu, društveno-ekonomska uključenost, zdravlje i obrazovanje, uz borbu protiv siromaštva dece, suzbijanje nasilja prema deci i osiguravanje zaštite dece, pravosuđe po meri deteta, tj. pravosudni sistemi podržavaju prava i potrebe dece, bezbednost u digitalnom okruženju, podrška, zaštita i osnaživanje dece u celom svetu, posebno tokom kriza i sukoba, uključivanje dečje perspektive u sve akcije EU.

⁴⁰COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021- 2025, COM/2021/171 final.

⁴¹COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, COM/2021/170 final

⁴²COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS EU Strategy on victims' rights (2020-2025), COM/2020/258 final

⁴³COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS EU strategy on the rights of the child, COM/2021/142 final.

Ažurirani akcioni plan EU za borbu protiv krijumčarenja migranata za period 2021-2025.⁴⁴ jača operativnu saradnju među državama članicama Evropske unije i agencijama za sprovođenje zakona EU radi istrage i krivičnog gonjenja krijumčarskih mreža. Ažurirani akcioni plan pokriva oblasti kao što su finansijske istrage, oduzimanje imovine, falsifikovanja dokumenata i digitalnog krijumčarenja, uz sveobuhvatni pristup i težnju ka intenzivnijoj saradnji sa partnerskim državama koje se nalaze na migrantnskoj ruti ka EU. Ključne oblasti delovanja su: jača saradnja sa partnerskim zemljama i međunarodnim organizacijama, uključujući i operativna partnerstva protiv krijumčarenja ljudi, gde se kao faktori od značaja navode i stvaranje ekonomskih prilika, promocija dostojanstvenog rada i otklanjanje temeljnih uzroka nezakonitih migracija, primena zakona i kažnjavanje krijumčara koji deluju unutar i van EU, sprečavanje eksploatacije i osiguravanje zaštite krijumčarenih migranata, jačanje saradnje i pružanje podrške radu organa za sprovođenje zakona i pravosudnih organa i unapređenje baze znanja o krijumčarskim organizacijama i načinima njihovog delovanja. Od značaja za suprotstavljanje trgovini ljudima, ističe se važnost zaštite i pomoći krijumčarenim ranjivim migrantima, gde posebna pažnja treba biti posvećena deci i ženama, između ostalog i u okviru Strategije EU za borbu protiv trgovine ljudima za period 2021-2025.

Prilog 3 - Pregled javnih politika od značaja za Program

Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. sadržinski je povezan sa više planskih dokumenata koji se odnose na različite oblasti od značaja za uspešno suprotstavljanje trgovini ljudima, a najznačajni su:

Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji za period 2022-2027. godine⁴⁵, kojom Republika Srbija nastavlja razvoj i dalje usklađivanje sistema integrisanog upravljanja granicom sa evropskim modelom, što uključuje graničnu kontrolu, suzbijanje prekograničnog kriminala, poštovanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava, analizu rizika, institucionalnu saradnju u upravljanju granicom, mere na teritoriji Republike Srbije, međunarodnu saradnju, povratak stranaca, razmenu informacija i saradnju sa državama članicama EU, agencijama EU i drugim međunarodni organizacijama, mehanizam za kontrolu kvaliteta, i obuke, istraživanje i razvoj. U Strategiji se navodi da u okviru suzbijanja prekorganičnog kriminala posebnu pažnju treba usmeriti na borbu protiv krijumčarenja i trgovine ljudima, koja zahteva uključivanje predstavnika bezbednosnog sektora i društva u celini. Mere na teritoriji Republike Srbije prvenstveno se odnose na kontrolu kretanja i boravka državljana trećih zemalja sa naglaskom na prevenciji i borbi protiv nezakonitih migracija, krijumčarenja ljudi iprekograničnog kriminala, kao i identifikaciji žrtava – ranjivih grupa i potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

⁴⁴COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS A renewed EU action plan against migrant smuggling (2021-2025), COM/2021/591 final

⁴⁵„Службени гласник РС”, бр. 89/2022.

Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine, čije usvajanje je rezultat strateškog opredeljenja da se svim žrtvama i svedocima krivičnih dela obezbedi adekvatan nivo procesnih prava, systemska, stručna i dostupna pomoć i podrška, kao i poseban nivo zaštite naročito ranjivim kategorijama žrtava. Opšti cilj Strategije je unapređenje položaja žrtava i svedoka u krivičnopravnom sistemu Republike Srbije u skladu sa standardima EU sadržanim u Direktivi 2012/29/EU kojom se uspostavljaju minimalni standardi o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta. Strategija prepoznaje žrtve trgovine ljudima i njena realizacija od neposrednog je značaja za unapređenje procesnog položaja žrtava trgovine ljudima i njihovog pristupa pravdi predviđenog u Programu za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. Strategija predviđa osnivanje službi za pomoć i podršku žrtvama i svedocima krivičnih dela pri višim sudovima, uređenje posebnih prostorija u okviru viših sudova u cilju nesmetanog funkcionisanja novoosnovanih službi podrške, kao i formiranje održive nacionalne mreže službi podrške žrtvama i svedocima krivičnih dela. Posebno se obrađuju pravo žrtava na informisanje, na upotrebu jezika i prevođenje, na pravnu pomoć, kao i na naknadu štete, u kom cilju će se unaprediti mehanizam za odlučivanje o imovinskopravnom zahtevu u okviru krivičnog postupka. U okviru unapređenja zaštite žrtava i svedoka, kroz unapređenje dostupnosti, kvaliteta i efikasnosti primene mera zaštite žrtava i svedoka krivičnih dela, sa posebnom pažnjom na zaštitu posebno osetljivih kategorija žrtava i svedoka, pre svega dece, predviđene su i izmene normativnog okvira u oblasti kaznenog zakonodavstva uključujući i usklađivanje sa definicijom žrtve iz Direktive /2012/29/EU. Naglasak je na jačanju sistema procesne zaštite žrtava i svedoka u krivičnopravnom sistemu Republike Srbije i kroz unapređenje prakse postupanja sa žrtvama i svedocima i kroz unapređenje infrastrukture sudova i tužilaštava. Važan element Strategije je i podizanje svesti žrtava i svedoka krivičnih dela o pravima koja im pripadaju u pravnom sistemu Republike Srbije, kao i kontinuirano informisanje opšte javnosti.

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine⁴⁶ ima za cilj prevazilaženje rodnog jaza i ostvarivanje rodne ravnopravnosti kao preduslova za razvoj društva i poboljšanje svakodnevnog života žena i muškaraca, devojčica i dečaka, kroz: smanjenje rodnog jaza u ekonomiji, nauci i obrazovanju kao preduslov i podsticaj socio-ekonomskog razvoja društva; obezbeđivanje jednakih mogućnosti za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava kao pretpostavke razvoja i bezbednog društva, uspostavljanje pristupačne i sveobuhvatne zdravstvene zaštite i obezbeđivanje socijalne sigurnosti; i uspostavljanje celovitog i funkcionalnog sistema za kreiranje i sprovođenje rodno odgovornih javnih politika i budžeta. Uz sveobuhvatan pristup materiji rodne ravnopravnosti, koji je od značaja za suprotstavljanje trgovini ljudima kao društvenom problemu koji ima snažnu rodnu dimenziju i nesrazmerno više pogađa žene i devojčice, kao i u smislu smanjenja ranjivosti koja za posledicu može imati trgovinu ljudima, žrtve trgovine ljudima neposredno su prepoznate u posebnom cilju koji se bavi obezbeđenjem jednakih mogućnosti za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava kao pretpostavke razvoja i bezbednog društva, tj. posebnoj meri usmerenoj na unapređenje bezbednosti žena i devojčica u javnoj i privatnoj sferi kroz eliminaciju svih oblika nasilja, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije, posebno u vreme kriza i vanrednih situacija. Merom se

⁴⁶ „Службени гласник РС”, бр. 103/2021.

obezbeđuje unapređenje pravnog okvira za sprečavanje i zaštitu od rodno zasnovanog nasilja prema ženama, uključujući i njegovo inkriminisanje i obeštećenje žrtava.

Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021–2025. godine⁴⁷ za cilj ima obezbeđivanje efikasne prevencije i zaštite od svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i devojčicama i nasilja u porodici, te razvijanje rodno odgovornog sistema usluga podrške žrtvama nasilja. Posebni ciljevi Strategije odnose se na unapređeno delovanje svih subjekata prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite žrtava i adekvatne usluge podrške žrtvama nasilja, inkriminisanje svih oblika nasilja prema ženama i nasilja u porodici u skladu sa međunarodnim standardima, obezbeđivanje uslova za adekvatno procesuiranje i kažnjavanje učinilaca, unapređivanje položaja žrtava i svedoka i ostvarivanje prava žrtava na obeštećenje, kao i integrisanje javnih politika i uspostavljanje celovitog i funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i nasilju u porodici. Žene žrtve trgovine ljudima prepoznate su kao pripadnice posebno osetljivih grupa koje su u povećanom riziku od rodno zasnovanog nasilja.

Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2022-2030. godine⁴⁸ (kao nastavak Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2016-2025. uz usklađivanje sa Zakonom o planskom sistemu i prilagođavanje novom kontekstu) doneta je u cilju unapređenja kvaliteta života pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Srbiji, uz uvažavanje ljudskih i manjinskih prava, eliminisanje diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma, i postizanje veće socijalne uključenosti u svim segmentima društva. Uz eliminisanje diskriminacije i jačanja participacije u svim društvenim procesima, Strategija teži da razvije inkluzivan, interkulturalan i nediskriminatoran obrazovni sistem uz punu uključenost u predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje i pružanje podrške funkcionalnom obrazovanju odraslih Roma i Romkinja, povećan pristup Roma i Romkinja kvalitetnom i održivom zapošljavanju, unapređeno zdravlje uz jednak pristup kvalitetnim zdravstvenim uslugama i ostvarivanje prava na zdravlje bez diskriminacije, poboljšane uslove stanovanja za stanovništvo romske nacionalnosti, i poboljšan pristup Roma i Romkinja pravima i uslugama u socijalnoj zaštiti. Uspešna realizacija ove Strategije u celini doprineće smanjenju ranjivosti romske populacije na trgovinu ljudima. U Strategiji je sadržana posebna mera usmerena na unapređenje sistema reintegracije i socijalnog uključivanja povratnika, među kojima je veliki broj Roma i Romkinja, po osnovu sporazuma o readmisiji. U Akcionom planu za period 2022-2024, predviđen je niz aktivnosti jačanja uloge i kapaciteta javnog sektora za razvoj i primenu socijalnih politika, prava i usluga koje odgovaraju na potrebe pojedinca i porodica, usmeren na smanjenje broja maloletničkih i prinudnih brakova, maloletničkih trudnoća, trgovine ljudima, dečijeg i prinudnog rada. Predviđeno je i proširivanje mreže zdravstvenih medijatorki u jedinicama lokalne samouprave, koje su u Programu za borbu protiv trgovine ljudima za period 2024-2029. prepoznate kao značajni nosioci preventivnih aktivnosti u romskoj zajednici.

⁴⁷ „Службени гласник РС”, бр. 47/2021.

⁴⁸ „Службени гласник РС”, бр. 23/2022,

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period 2023-2030. godine⁴⁹ utvrđuje osnovne principe, pravce i očekivane rezultate delovanja svih subjekata omladinske politike u cilju unapređenja kvaliteta života mladih kroz standarizovanje i kontinuirano sprovođenje omladinskog rada u sistemu neformalnog obrazovanja; unapređenje prostornih kapaciteta i usluga za sprovođenje omladinske politike; aktivno učešće mladih u društvu na svim nivoima; ravnopravne mogućnosti i podsticaje za mlade da razvijaju svoje potencijale i kompetencije, koji dovode do socijalnog i ekonomskog osamostaljivanja; i stvaranje uslova za zdravo i bezbedno okruženje i socijalno blagostanje mladih. U pregledu postojećeg stanja u oblasti omladinske politike, problem trgovine ljudima, čije žrtve su u najvećem broju deca i mladi, posebno je obrađen kao jedan od problema bezbednosti mladih. Podrška postojećim i novim programima unapređenja bezbednosti mladih od neposrednog je značaja za sprovođenje Programa za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029, jer je trgovina ljudima prepoznata kao jedan od oblika nasilja na koji se ova mera odnosi i predviđeno je da će poseban fokus biti usmeren na programe namenjene mladima o prepoznavanju rizika od trgovine ljudima, blagovremenom reagovanju i zaštiti od eksploatacije. Važan preventivni doprinos daće i podrška programima koji doprinose unapređenju socijalne uključenosti mladih, budući da je u cilju smanjenja diskriminacije, povećanja socijalne kohezije i pružanja jednakih šansi svim mladima, neophodno kontinuirano raditi na socijalnoj inkluziji mladih iz osetljivih grupa, smanjivanju i prevazilaženju predrasuda.

Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine⁵⁰ predstavlja prvi strateški dokument posvećen borbi protiv diskriminacije, koji na sveobuhvatan način tretira pitanje diskriminacije. Strategijom je predviđen sistem mera i instrumenata javne politike usmerenih na sprečavanje, odnosno smanjenje svih oblika i posebnih slučajeva diskriminacije, posebno prema određenim licima, odnosno grupama lica s obzirom na njihovo lično svojstvo. Opšti cilj Strategije je postizanje izjednačenih mogućnosti za pripadnike grupa koje su u riziku od diskriminacije da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju sva ljudska prava i slobode, kao i unapređenje efikasnosti sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima, kroz usklađeno nacionalno zakonodavstvo sa međunarodnim antidiskriminacionim standardima i praksom, sistemski uvedenu antidiskriminacionu perspektivu u kreiranju, sprovođenju i praćenju javnih politika, unapređenje ravnopravnosti i veću društvenu uključenost pripadnika grupa koje su u riziku od diskriminacije, i unapređen sistem prevencije i zaštite od diskriminacije.

Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine⁵¹ ima za cilj uspostavljanje stabilnog i održivog rasta zaposlenosti zasnovanog na znanju i dostojanstvenom radu. Mere predviđene u Strategiji zapošljavanja uključuju realizaciju i kreiranje novih mera aktivne politike zapošljavanja i unapređenje njihovog sprovođenja, kao i unapređenje praćenja stanja i kretanja na tržištu rada i ishoda i uticaja tih mera. Žrtve trgovine ljudima izričito su prepoznate kao subjekti mere usmerene na integrisanje korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada kroz saradnju Nacionalne službe za zapošljavanje i centara za socijalni rad, u okviru

⁴⁹„Службени гласник РС”, бр. 9/2023.

⁵⁰„Службени гласник РС”, бр. 12/2022.

⁵¹„Службени гласник РС”, бр. 18/2021. и 36/21 - исправка

rasta kvalitetne zaposlenosti kroz međusektorske mere u cilju unapređenja ponude rada i tražnje za radom. Žrtve trgovine ljudima takođe su prepoznate i kao kategorija teže zapošljivih lica koja se češće suočavaju sa otežanim položajem na tržištu rada, a u okviru ovog planskog dokumenta preduzeće se mere radi unapređenja njihovog položaja.

Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine⁵² ima za cilj stvaranje privrednog i društvenog ambijenta za usporavanje odlaska radno sposobnog stanovništva, jačanje veza sa dijasporom, podsticanje povratnih i cirkularnih migracija, kao i privlačenje stranaca različitih obrazovnih profila, kroz sistemski pristup u proučavanju i praćenju navedenih fenomena, a u svrhu kreiranja najefikasnijeg odgovora na postojeće trendove ekonomskih migracija, uz promovisanje regulisanih, sigurnih i bezbednih migracija. U okviru posebnog cilja izgradnje i jačanja institucionalnih kapaciteta za praćenje i unapređenje kvaliteta podataka o ekonomskim migracijama, prepoznata je potreba za jačanjem uloge i proširivanjem nadležnosti delokruga rada Migracionih servisnih centara, polazeći od činjenice da je njihova uloga od velikog značaja u informisanju potencijalnih migranata, pružanje informacija o zaštiti na radu u inostranstvu, opasnost od eksploatacije i dr., kao i za zaključivanjem bilateralnih sporazuma sa organima i organizacijama u zemljama sa većim brojem emigranata iz Srbije u cilju efikasnijeg praćenja tokova ekonomskih migracija.

Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine⁵³ usmerena je na razvoj informacionog društva i elektronske uprave u službi građana i privrede, kao i na unapređenje informacione bezbednosti građana, javne uprave i privrede, kroz unapređenje digitalnih znanja i veština građana, podizanje kapaciteta zaposlenih u javnom i privatnom sektoru za korišćenje novih tehnologija i unapređenje digitalne infrastrukture u obrazovnim ustanovama, digitalizaciju usluga i poslovanja u javnom i privatnom sektoru, i unapređenje informacione bezbednosti građana, javne uprave i privrede. Od neposrednog značaja za uspešno sprovođenje Programa za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. je mera koja se tiče unapređenja i promocije rada Nacionalnog kontakt centra za bezbednost dece na internetu, koji ima ključnu ulogu prvenstveno u prevenciji i podizanju nivoa svesti i znanja o prednostima i rizicima korišćenja interneta i načinima bezbednog korišćenja interneta, ali predstavlja i mesto za prijavu ugrožavanja bezbednosti na internetu, koja se potom u zavisnosti od vrste ugroženosti prava i interesa deteta prosleđuje relevantnim institucijama

Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine⁵⁴ između ostalog definiše mere za postizanje adekvatnog nivoa informacione bezbednosti novinara i medija, kao i mere koje predviđaju aktivnosti unapređivanja kadrovskih, organizacionih i tehničkih kapaciteta državnih organa u cilju boljeg prepoznavanja i adresiranja bezbednosnih pretnji u onlajn okruženju, što podrazumeva i rodno specifične pretnje, kao i aktivnosti edukacija sudija, javnih tužilaca, advokata i relevantnih ministarstava o oblicima

⁵² „Службени гласник РС”, бр. 21/2020.

⁵³ „Службени гласник РС”, бр. 86/2021.

⁵⁴ „Службени гласник РС”, бр. 11/2020.

ugrožavanja informacione bezbednosti novinara i medija, uključujući sadržaje o rodno specifičnim rizicima/pretnjama.

Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period 2022-2030. godine⁵⁵ obezbeđuje pravni i institucionalni okvir neophodan organizacijama civilnog društva kako bi delovale nezavisno i nesmetano i bile podstaknute za veće učešće u reformskim procesima. U Strategiji se civilno društvo navodi kao neophodan sastavni element svakog demokratskog poretka, koji daje doprinos očuvanju i jačanju demokratije, političke stabilnosti i ekonomske i socijalne kohezije, i prepoznaju se oblasti u kojima civilno društvo u Republici Srbiji ostvaruje najveći uticaj. Cilj Strategije je da se obezbedi veće uključivanje civilnog sektora u proces donošenja odluka na svim nivoima, unapredi transparentno finansiranje i održivost civilnog sektora, poveća učešće organizacija civilnog društva socio-ekonomskom razvoju i delovanje u skladu sa načelima održivog razvoja, kao i da obezbedi veće učešće organizacija civilnog društva u procesu evropskih integracija. Podsticajnim okruženjem za razvoj civilnog društva smatra se skup institucionalnih i normativnih mera, kao i afirmativnih praksi koje u svojoj ukupnosti omogućavaju i unapređuju slobodno i održivo delovanje organizacija civilnog društva u Republici Srbiji, u skladu sa najvišim međunarodnim standardima i praksama u ovoj oblasti.

Pridruživanje Republike Srbije Evropskoj Uniji

U januaru 2014. godine, u Briselu, održana je prva međuvladina konferencija između Republike Srbije i Evropske unije, čime je označen početak pristupnih pregovora. Ovaj proces zahteva dalje usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa standardima i propisima Evropske unije, kao i njihovo puno sprovođenje. To se odnosi i na oblast borbe protiv trgovine ljudima.

Republika Srbija je u martu 2016. godine izradila **Akcioni plan za Poglavlje 24 – Pravda, sloboda, bezbednost**, koji je revidiran 2020. godine.⁵⁶ Suprotstavljanje trgovini ljudima predmet jepotpoglavnja „Borba protiv organizovanog kriminala”, Prelaznog merila 8: „Republika Srbija donosi i sprovodi strategiju i akcioni plan u skladu sa Strategijom Evropske unije za borbu protiv trgovine ljudima i poštovanje pristupa koji se bazira na ljudskim pravima. Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa relevantnim pravnim tekovinama Evropske unije, kroz jačanje svojih operativnih kapaciteta, obezbeđivanje proaktivnijeg pristupa istražnim organima, usmeravanje preventivnih delovanja i na osetljive grupe kao što su deca i Romi, sprečavanje ponovne viktimizacije tokom istrage, krivično gonjenje ili suđenje, kao i kroz obezbeđivanje obuka o gorepomenutom za sve relevantne organizacije i službe, uključujući službe koje mogu da pomognu pri ranoj identifikaciji žrtava i/ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima”. Cilj je unapređenje sistema prevencije, pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima, uključujući i osetljive grupe, kao što su deca i Romi, funkcionalnim povezivanjem i institucionalnom izgradnjom kapaciteta svih partnera, kao i unapređenje operativnih kapaciteta i proaktivnog pristupa istražnih organa uz poštovanje i zaštitu ljudskih prava kao odgovor na trgovinu ljudima. Program za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srbiji za period 2024-2029. neposredno razrađuje ciljeve,

⁵⁵ „Службени гласник РС”, бр. 23/2022.

⁵⁶ <https://media.cpes.org.rs/2020/09/Akcioni-plan-PG-24.pdf>

mere i aktivnosti neophodne za ostvarivanje ovog prelaznog merila, a njegova izrada predviđena je kao jedna od aktivnosti u Revidiranom akcionom planu.

U aprilu 2016. godine izrađen je **Akcioni plan za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava**, koji je revidiran 2020. godine⁵⁷. Od neposrednog značaja za borbu protiv trgovine ljudima i zaštitu žrtava je deo Akcionog plana usmeren na procesne garancije, gde je naglasak između ostalog na primeni minimalnih standarda u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom žrtava kriminala, uključujući i usvajanje i sprovođenje Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. Takođe, od značaja za zaštitu dece žrtava trgovine ljudima, u kontekstu položaja osetljivih (ranjivih) društvenih grupa, posebno prelazno merilo odnosi se na stepen poštovanja prava deteta, s naročitim osvrtom na grupu socijalno ranjive dece, na decu sa invaliditetom i decu žrtve kriminala.

⁵⁷<https://www.mpravde.gov.rs/files/Revidirani%20AP23%202207.pdf>